

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार-ब

वर्ष ४, अंक १४]

बुधवार, जुलै २५, २०१८/श्रावण ३, शके १९४०

[पृष्ठे ६८, किंमत : रुपये ९.००

असाधारण क्रमांक २४०

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांच्ये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

गोकुळदास तेजपाल रुणालय इमारत संकुल, लोकमान्य टिळक मार्ग,
मुंबई ४०० ००१, दिनांक २५ जुलै २०१८

अधिसूचना

महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९.

क्रमांक आप्ना-२०१६/प्र.क्र.५०२/पापु-१५.—महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ (२०१३ चा २६) च्या कलम ५७ मधील पोट कलम (१) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा व याबाबतीत त्यास समर्थन करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासनाने करण्याचे ठरविलेल्या नियमांचा पुढील मसुदा हा, त्यामुळे प्रभावित होण्याची शक्यता असलेल्या सर्व व्यक्तींच्या माहितीकरिता प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. सदर प्रसिद्धी उक्त अधिनियमाच्या कलम ५७ च्या पोट कलम १ नुसार आवश्यक आहे. या अधिसूचनेद्वारे शासन अशी नोटीस देत आहे की, हा मसुदा, महाराष्ट्र शासनाकडून अधिसूचना काढून दिनांक ०१ सप्टेंबर, २०१८ रोजी किंवा त्यानंतर विचारात घेण्यात येईल.

२. वर नमूद दिनांकापूर्वी, या मसुद्यासंबंधात, कोणत्याही व्यक्तीकडून दाखल केल्या जाणाऱ्या हरकती किंवा सूचना, अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा आणि स्वच्छता विभाग, गोकुळदास तेजपाल रुणालय इमारत संकुल, लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई ४०० ००१ यांच्याकडे स्विकारण्यात येतील. वर नमूद दिनांकापूर्वी प्राप्त होणाऱ्या हरकती/सूचना शासन विचारात घेईल.

मसुदा नियम

१. संक्षिप्त नांव - या नियमांस, महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) नियम, २०१८ असे म्हणावे.

२. **व्याख्या:-**(१) या नियमात, याशिवाय दुसरा कोणताही अर्थ अपेक्षित नसेल तर,-

- (क) “अधिनियम” याचा अर्थ, महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ (२०१३ चा २६), असा आहे.
- (ख) “नमुना” याचा अर्थ, या नियमांना जोडलेले नमुने, असा आहे.
- (ग) “कलम” याचा अर्थ, अधिनियमाचे कलम, असा आहे.

(२) या नियमात वापरलेले पण व्याख्या न केलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना अधिनियमात, जो अर्थ नेमून देण्यात आला असेल, तोच अर्थ असेल.

३. राज्य भूजल प्राधिकरणाचे अधिकार वापरण्याची आणि कार्य व कर्तव्ये पार पाडण्याची पद्धती:-

राज्य भूजल प्राधिकरण हे अधिनियमान्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर या नियमांद्वारे विहीत केलेल्या पद्धतीने करील आणि अशी कार्ये व कर्तव्ये पार पाडील.

४. निमंत्रित आणि त्यांच्या सेवेच्या अटी व शर्ती :-

(१) कलम ३ च्या पोट कलम (१) नुसार शासनास-

राज्य भूजल प्राधिकरणामध्ये पुढील अर्हता आणि अनुभव असणाऱ्या दोन निमंत्रित सदस्यांची शिफारस राज्य शासनास करता येईल :-

- (क) निमंत्रित सदस्य (भूजल वापरकर्त्याचे प्रतिनिधित्व करणारी एक महिला) -
  - (एक) महाराष्ट्र राज्यातील भूजल वापरकर्ता असेल,
  - (दोन) महाराष्ट्र राज्यातील वेगवेगळ्या कृषि-हवामान झोन मधील भूजल वापरकर्त्याचे प्रतिनिधित्व करण्याची क्षमता असलेली असेल, आणि
  - (तीन) महाराष्ट्र राज्यात सहयोगिता भूजल व्यवस्थापन प्रकल्प अंमलबजावणीचा अनुभव असलेली असेल.
- (ख) निमंत्रित सदस्य (भूजल क्षेत्रातील तज्ज.) -
  - (एक) भूर्भुशास्त्रातील पदव्युत्तर पदवी धारण केलेला आणि जलभूर्भुशास्त्रातील डॉक्टरेट पदवी धारण केलेला असेल, आणि
  - (दोन) महाराष्ट्र राज्यात जलभूर्भुशास्त्र क्षेत्रातील किमान दहा वर्षांचा अनुभव असलेला असेल, आणि
  - (तीन) महाराष्ट्र राज्यात सहयोगिता भूजल व्यवस्थापन प्रकल्प अंमलबजावणीचा अनुभव असलेला असेल.

(२) विशेष निमंत्रितांच्या सेवांच्या अटी व शर्ती आणि त्यांची कर्तव्ये व कार्ये ही, जलसंपत्ती अधिनियम, २००५ याच्या कलम ६ अन्वये विशेष निमंत्रितांसाठी लागू आहेत, त्याचप्रमाणे असतील.

५. पाण्याच्या गुणवत्तेचे संरक्षण आणि जतन :-

(१) उक्त अधिनियमाच्या कलम ६ च्या पोट-कलम (३) नुसार राज्यात अस्तित्वात असलेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या सर्व स्रोतांच्या भूजलाच्या गुणवत्तेचे संरक्षण व जतन करण्यासाठी जर कोणतेही अस्तित्वातील पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत आणि पुनर्भरण योग्य क्षेत्रांच्या भूजल गुणवत्तेचे संरक्षण व जतन करणे आवश्यक आहे असे राज्य भूजल प्राधिकरणाचे मत असेल तर, राज्य भूजल प्राधिकरणास स्वाधिकारे किंवा संबंधित विभागांकडून प्राप्त झालेल्या भूजल गुणवत्तेच्या अहवालाच्याआधारे आणि संबंधित पक्षांकरिता आपली बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर पुढील बाबींवर पूर्ण बंदी घालण्याचे किंवा मनाईचे आदेश देता येतील :-

- (क) प्रक्रिया उदयोग, रासायनिक कारखाने, साखर कारखाने, कागद कारखाने, यासारख्या विविध उद्योगांनी तसेच कृषि प्रक्रिया युनिट, पशुसंवर्धन, मत्स्यसंवर्धन, पशुधन आणि कुकुट पैदास क्षेत्र, इत्यादीशी संबंधित उपक्रमांनी प्रक्रिया न केलेले सांडपाणी आणि कचरा यांची साठवण करून विल्हेवाट लावणे, किंवा
- (ख) नागरी आणि ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी प्रक्रिया न केलेले सांडपाणी आणि घन कचरा यांची विल्हेवाट लावणे.

(२) राज्य भूजल प्राधिकरणाद्वारे उप-नियम (१) अन्वये पारीत केलेल्या आदेशाच्या नंतरच्या काळात भूजलाच्या गुणवत्तेवर सनियंत्रण ठेवण्याचे आणि त्याची तपासणी करण्याचे निदेश राज्य भूजल प्राधिकरण संबंधित प्राधिकरणांना देईल.

(३) औद्योगिक किंवा प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्यांमधून सोडण्यात येणारे सांडपाणी, घन कचरा किंवा ग्रामीण आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडून किंवा व्यक्तींकडून टाकण्यात येणारा प्रक्रिया न केलेला मलप्रवाह व घनकचरा यांमुळे भूजलावर आधारीत पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांची गुणवत्ता दुषित होत आहे असे संबंधित राज्य शासकीय संस्थांच्या किंवा तज्ज संघटनेच्या अहवालाच्या आधारे, राज्य भूजल प्राधिकरणाचे मत झाले असेल तर, राज्य भूजल प्राधिकरणास राज्यातील पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत आणि पुनर्भरण योग्य क्षेत्रांचे संरक्षण करण्यासाठी पुढील उपाययोजना करता येतील:-

(क) औद्योगिक किंवा प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्यांमधून सोडण्यात येणारे सांडपाणी किंवा घन कचरा तसेच नागरी आणि स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडून किंवा व्यक्तींकडून टाकण्यात येणारा प्रक्रिया न केलेला मलप्रवाह व घनकचरा यांची विल्हेवाट भारतीय मानक ब्युरो अथवा त्यासारख्या इतर शासकीय संस्था याद्वारे विहित केलेल्या मानकांनुसार लावण्यात येत असल्याचे निदेश राज्य भूजल प्राधिकरण संबंधित विभागांना देईल.

(ख) राज्यातील पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत आणि पुनर्भरण योग्य क्षेत्रांच्या भूजलाची गुणवत्ता दुषित करणाऱ्या औद्योगिक किंवा प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्यांमधून सोडण्यात येणारे सांडपाणी, घन कचरा तसेच ग्रामीण आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडून किंवा व्यक्तींकडून टाकण्यात येणारा प्रक्रिया न केलेला मलप्रवाह आणि घनकचरा यांचा दर्जा, भारतीय मानक ब्युरो अथवा त्यासारख्या इतर शासकीय संस्थांद्वारे विहित केलेल्या मानकांनुसार आहे याची सुनिश्चिती करण्याचे निदेश राज्य भूजल प्राधिकरण राज्य शासनाच्या पर्यावरण विभागास देईल.

(ग) वरील (क) आणि (ख) येथील संनियंत्रणाचा अहवाल दर वर्षी राज्य भूजल प्राधिकरण आणि भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्या संकेत स्थळावर प्रसिद्ध करून जतन करण्यात येईल.

(४) (क) प्रदूषण करणारे उद्योग आणि प्रक्रिया करणारे कारखाने यांची यादी राज्य भूजल प्राधिकरण अधिसूचित करील. भारतीय मानक ब्यूरोने विहित केल्यानुसार किंवा त्यामध्ये वेळोवेळी सुधारणा केल्यानुसार भूजलाची गुणवत्ता पिण्यायोग्य दर्जामध्ये पुनर्स्थापित करण्यासाठी प्रदूषण करणारे उद्योग किंवा प्रक्रिया करणारे कारखाने जोपर्यंत आवश्यक उपाययोजना करीत नाहीत, तोपर्यंत ते बंद ठेवण्याचे निदेश राज्य भूजल प्राधिकरण राज्य शासनास देईल. मलप्रवाहावर प्रक्रिया करणारे संयंत्र आणि घनकचरा व्यवस्थापन सुविधा उभारण्यासाठी ग्रामीण आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था कालबद्ध कार्यक्रम तयार करतील आणि त्याची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करतील.

(ख) भूजलाच्या गुणवत्तेचे संरक्षण व जतन करण्यासाठी ज्यांनी यशस्वी कार्यपद्धती स्विकारली आहे, अशा प्रदूषण न करणाऱ्या उद्योगांना, प्रक्रिया करणाऱ्या कारखान्यांना तसेच ग्रामीण आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांना प्रोत्साहनपर बक्षीसे, पुरस्कार आणि पारितोषिके देण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण राज्य शासनाकडे शिफारस करील.

६. विहिरींची नोंदणी आणि त्यासंबंधीच्या इतर तरतुदी:-

(१) राज्य भूजल प्राधिकरण अधिसूचित आणि अन-अधिसूचित क्षेत्रांतील सर्व अस्तित्वातील विहिरींच्या मालकांना त्यांच्या विहिरींची नोंदणी करण्यासाठी, नोंदणी कार्यक्रम आणि कार्यपद्धती नमूद करणारी नोटीस तयार करून प्रसार माध्यमाद्वारे प्रसिद्ध करील.

(२) प्रत्येक विहीर मालक, नोटीस प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून एकशे ऐंशी (१८०) दिवसांच्या आत आपल्या विहिरींच्या नोंदणीसाठी जिल्हा प्राधिकाऱ्याकडे किंवा त्यांनी नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याकडे नमूना एक मध्ये अर्ज करील.

(३) भूजलावर आधारीत पाणी पुरवठा योजना कार्यान्वित करण्यासाठी ज्या विहीरी स्रोत म्हणून वापरल्या जातात अशा विहिरींच्या नोंदणीसाठी संबंधीत यंत्रणा/संस्था अर्ज करतील.

(४) अर्जदाराकडून अर्ज मिळाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद (९०) दिवसांच्या आत अस्तित्वातील विहिरींच्या नोंदणीबाबतचा निर्णय जिल्हा प्राधिकाऱ्याकडून किंवा अधिकृत अधिकाऱ्यांकडून अर्जदारास कळविण्यात येईल.

(५) अर्जाची योग्य ती पडताळणी केल्यानंतर अस्तित्वातील विहिरीचे नोंदणी प्रमाणपत्र नमना दोन मध्ये जिल्हा प्राधिकारी यांचे मार्फत देण्यात येईल.

(६) विहिरीच्या नोंदणी प्रमाणपत्रामुळे विहिरीच्या मालकास भूजलाचा अनिर्बंध उपसा करण्याचे कोणताही अधिकार मिळणार नाहीत.

(७) राज्यातील जिल्हानिहाय विहिरीच्या नोंदणीची माहिती भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेद्वारे उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या संकेत स्थळावर जिल्हा प्राधिकरणामार्फत प्रसिद्ध करण्यात येईल.

(८) विहिरीच्या नोंदणीचा निर्णय जिल्हा प्राधिकरणाकडून घेण्याचे प्रलंबित असेल तर, विहिरीचा मालक, नोंदणीचा अर्ज सादर करण्यापूर्वी, ज्या पद्धतीने भूजलाचा वापर करीत होता त्याच पद्धतीने भूजलाचा वापर करू शकेल.

(९) विहिरीच्या नोंदणीचे प्रमाणपत्र, ते देण्यात आल्याच्या दिनांकापासून वीस (२०) वर्षाच्या कालावधीसाठी ग्राह्य असेल.

(१०) वीस (२०) वर्षाचा कालावधी संपल्यानंतर या नियमाखाली निश्चित केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार, किंवा सुधारीत कार्यपद्धतीनुसार विहिरीची पुन्हा नोंदणी करणे अनिवार्य राहील.

(११) जर विहीर मालकाकडे एका पेक्षा अधिक विहिरी असतील तर, प्रत्येक विहिरीसाठी स्वतंत्र नोंदणी करणे आवश्यक असेल.

७. पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनार्थ खोल विहिरी खोदण्यासाठी परवानगी :-

(१) राज्य भूजल प्राधिकरणास अधिसूचित आणि अन-अधिसूचित क्षेत्रांमध्ये पिण्याच्या पाण्याकरीता ६० मीटर किंवा त्यापेक्षा जास्त खोलीची विहीर खोदण्याची परवानगी देता येईल.

(२) अधिसूचित आणि अन-अधिसूचित क्षेत्रामध्ये वरील उप-नियम (१) अन्वये पिण्याच्या पाण्याकरीता खोल विहिरी खोदण्याची परवानगी मिळण्यासाठी करण्यात येणारा प्रत्येक अर्ज नमना तीन मध्ये करण्यात यावा. असा अर्ज ग्राम पंचायत, प्रभाग समिती, गृहनिर्माण संस्था, नगरपरिषद, महानगरपालिका, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ किंवा अन्य संस्था यांच्या ठारावासह आणि राज्य भूजल प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या फी सह जिल्हा प्राधिकरणाकडे सादर करावा. असा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर, जिल्हा प्राधिकरण तो अर्ज जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांच्याकडे तांत्रिक अभिप्रायासाठी आणि शिफारशीसाठी पाठविल.

(३) जिल्हा प्राधिकरणाकडून अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीस (३०) दिवसांच्या आत जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक जलभूशास्त्रीय सर्वेक्षणाच्या आणि आवश्यकतेनुसार भूभौतिक सर्वेक्षणाच्या आधारे जिल्हा प्राधिकरणाला आपला अहवाल सादर करेल.

(४) राज्य भूजल प्राधिकरणाने जिल्हा प्राधिकारी यांना अधिकार दिले असल्यास, जिल्हा प्राधिकारी हे जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिकाकडून तांत्रिक शिफारशी प्राप्त झाल्याच्या दिवसांपासून पंधरा (१५) दिवसांच्या आत नमना चार मध्ये खोल विहीर खोदण्याची परवानगी देण्याचा किंवा नाकारण्याचा निर्णय घेतील.

८. अधिसूचित न केलेल्या क्षेत्रातील अस्तित्वातील विहिरीच्या भूजल वापरावर उपकर बसवणे :-

राज्य शासन, राज्य भूजल प्राधिकरणाशी विचारविनियम करून अन-अधिसूचित क्षेत्रातील अस्तित्वातील खोल विहिरीमधून शेती किंवा औद्योगिक वापरासाठी भूजलाचा उपसा करण्यावर महसूल विभागाद्वारे उपकर बसवेल व तो वसूल करील. हा उपकर जलसंपत्ती अधिनियम, २००५ अन्वये स्थापन करण्यात आलेल्या महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियामक प्राधिकरणाने बसविलेल्या उपकराच्या दुपट असेल आणि हा उपकर प्रत्येक आर्थिक वर्षासाठी असेल तसेच हा उपकर त्या वर्षाच्या दिनांक ३१ मार्च पूर्वी वसूल केला जाईल.

९. भूजल वापर आणि पीक पद्धती योजना यासंबंधात अधिसूचना प्रसिद्ध होईपर्यंत अधिसूचित क्षेत्रातील अस्तित्वातील खोल विहिरीच्या वापरावर उपकर बसविणे :-

अधिसूचित क्षेत्रामधील अस्तित्वातील खोल विहिरीमधून शेती किंवा औद्योगिक वापरासाठी भूजलाचा उपसा करण्याबाबत राज्य शासन, राज्य भूजल प्राधिकरणाशी विचारविनियम करून महसूल विभागाद्वारे उपकर बसवेल व तो वसूल करील. हा उपकर जलसंपत्ती अधिनियमान्वये स्थापन करण्यात आलेल्या महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियामक प्राधिकरणाने बसविलेल्या उपकराच्या चार पट असेल आणि हा उपकर प्रत्येक आर्थिक वर्षासाठी असेल. तसेच हा उपकर त्या वर्षाच्या दिनांक ३१ मार्च पूर्वी वसूल केला जाईल.

१०. जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीद्वारे एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण :-

एकात्मिक पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी पुढील उपाययोजना करण्यात येतील-

(१) जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समिती जिल्हातील अधिसूचित व अन-अधिसूचित क्षेत्राकरिता संबंधित विभागामार्फत एकात्मिक पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करील. अंमलबजावणी करण्याकरीता अधिसूचित क्षेत्राला प्राधान्य देण्यात येईल.

(२) महाराष्ट्र जलसंपत्ती अधिनियम, २००५ मधील कलम १६ च्या पोटकलम (२) अन्वये स्थापन केलेल्या राज्य जलव्यवस्थापन परिषदेने मान्यता दिलेल्या एकात्मिकृत पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेची अंमलबजावणी करण्याकरीता जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समिती राज्य भूजल प्राधिकरणामार्फत राज्य शासनाला विभागनिहाय अनुदानाची मागणी सादर करेल. शासनाकडून अनुदान प्राप्त झाल्यानंतर, मान्यता प्राप्त आराखड्याची अंमलबजावणी व संनियंत्रण यांची सुनिश्चिती उक्त समिती करील.

११. अधिसूचित नागरीक्षेत्रामधील वापरकर्त्यांकडून पाऊस पाणी साठवण संरचनेचा खर्च वसूल करणे-

(१) ज्या ठिकाणी पुनर्भरण आवश्यक आहे असे पुनर्भरण योग्य क्षेत्र दर्शविणारे नकाशे पुरविण्याचे आणि अधिसूचित नागरी क्षेत्रामधील नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाना सुयोग्य पाऊस पाणी साठवण संरचनेचे बांधकाम करण्याविषयी मार्गदर्शक तत्वे घालून देण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेस निदेश देईल.

(२) नकाशात दर्शविल्याप्रमाणे पुनर्भरण आवश्यक असलेल्या क्षेत्रामध्ये १०० चौरस मीटर किंवा त्यापेक्षा अधिक भागावर योग्य पाऊस पाणी साठवण संरचनेचे बांधकाम करणे आवश्यक असल्याची मार्गदर्शक तत्वे राज्य भूजल प्राधिकरण संबंधित प्राधिकरणास किंवा स्थानिक स्वराज्य संस्थांना देईल.

(३) जर वापरकर्ता किंवा विकासक किंवा बांधकाम व्यवसायी किंवा संबंधित जागा असलेली संस्था यांनी योग्य असे पाऊस पाणी साठवण संरचनेचे बांधकाम सहा (६) महिन्यांच्या आत पूर्ण न केल्यास संबंधित नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था, अशा इमारतीसाठी पाऊस पाणी साठवण संरचनेचे बांधकाम करील आणि त्या बांधकामाच्या १.२५ पट अधिक रक्कम दंड म्हणून वसूल करील.

१२. निवासी व अनिवासी इमारतीवरील पाऊस पाणी साठवण संरचना:-

(१) १०० चौरस मीटर किंवा त्यापेक्षा अधिक क्षेत्र असलेल्या इमारत आराखड्यामध्ये सुयोग्य पाऊस पाणी साठवण संरचनेची तरतूद असल्याशिवाय अशा आराखड्यास नागरी आणि ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्था मान्यता देणार नाही.

(२) पुनर्भरण आवश्यक असलेल्या क्षेत्रामध्ये पाऊस पाणी संकलन संरचना अशा पद्धतीची असावी की, जमा होणाऱ्या पाण्यापैकी ५० टक्के पाणी थेट जलधारीकेमध्ये जमा होईल. पुनर्भरण आवश्यक नसलेल्या क्षेत्रामध्ये पुरेसा भूजल साठा निर्माण करण्यासाठी उपलब्ध जागेमध्येच भुमिगत टाक्या बांधण्यात याव्यात. तसेच या पाण्यावर पुनर्प्रक्रिया व पुनर्वापर करण्याची तरतूद करण्यात यावी.

(३) इमारतीवर पाऊस पाणी संकलन संरचना पूर्ण केल्याचा खात्रीलायक पुरावा प्राप्त झाल्याशिवाय नागरी व ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्था संबंधित इमारत मालकास कायमस्वरूपी पाणी पुरवट्याबाबतचे व भोगवट्याचे प्रमाणपत्र देणार नाही.

१३. सर्वोत्तम कार्यपद्धती आणि नाविन्यपूर्ण उपक्रमांना प्रोत्साहन देणे :-

(१) राज्य भूजल प्राधिकरण, अशा पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीस, गावास, स्थानिक जनतेस किंवा स्वयंसेवी संस्थांना नाविन्यपूर्ण अभिनव कल्पना राबविल्याबाबत प्रोत्साहन देईल, ज्यांनी -

(क) अधिसूचित क्षेत्रामधील भूजलाची स्थिती सुधारली आहे,

(ख) आपल्या क्षेत्रातील अधिक पाणी लागणाऱ्या पिकांना मनाई करण्यासाठी स्वतःहून प्रतिबंध केला आहे.

(ग) पाण्याचा वार्षिक ताळेबंद करून भूजल वापर योजना व पीक योजना यांची अंमलबजावणी केली आहे.

(८) आपल्या क्षेत्रामध्ये खोल विहीरी खोदण्यास मनाई करण्याकरिता स्वतःहून सातत्याने प्रतिबंध केला आहे.

(९) स्वच्छ आणि सुरक्षित पाण्याकरीता योग्य त्या तंत्राचा स्विकार करून आपले क्षेत्र टंचाईमुक्त केले आहे.

(१०) पाऊस पाणी संकलन व जलसंवर्धनासाठी अद्यायावत तंत्रज्ञानाचा वापर केलेला आहे,

(११) विहीर मालकांकांची शंभर टक्के नोंदणी केलेली आहे आणि अस्तित्वातील खोल विहीरींच्या मालकांकडून उपकर वसूल केला आहे.

(१२) वरील उपक्रमांची प्रोत्साहने ही, राज्य भूजल प्राधिकरणाच्या शिफारशींवरून राज्य शासन निश्चित करील.

(१३) प्रोत्साहनपर बक्षीस देण्याकरिता व्यक्तीची निवड करण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरणाकडून स्वतंत्र समिती गठीत करण्यात येईल.

(१४) प्रोत्साहनपर बक्षीसांचा खर्च, राज्य शासनाच्या पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागाकडून करण्यात येईल.

१४. अधिसूचित क्षेत्रामध्ये भूजलावर आधारित पीक योजना तयार करण्यासाठी निदेश :-

(१) अधिसूचित क्षेत्राच्या अधिसूचनेची प्रत प्राप्त झाल्यावर आणि राज्य भूजल प्राधिकरणाकडून पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती गठीत झाल्यावर, राज्य शासन कृषी विभागाला अधिसूचित क्षेत्रामध्ये भूजलावर आधारित पीक योजना तयार करण्याचे निदेश देईल. त्यास भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा सहकार्य करील. अशी योजना तयार करताना कृषी विभागाचे अधिकारी, जिल्हा प्राधिकरणाशी, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीशी आणि यथास्थिती, ग्राम पंचायतीशी विचारविनिमय करील.

(२) राज्य शासनाकडून निदेश प्राप्त झाल्यानंतर, जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा आवश्यक ती माहिती उपलब्ध करून देण्याकरीता जिल्हातील सर्व संबंधीत विभागांना कळविल.

(३) राज्य शासनाकडून निदेश प्राप्त झाल्यानंतर कृषी विभागातील जिल्हा व तालुका स्तरावरील अधिकारी अस्तित्वातील पीक पद्धती आणि त्यासाठी पाण्याची आवश्यकता यांची सर्व माहिती गोळा करतील आणि भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेशी विचारविनिमय करून, भूजलावर आधारित गावनिहाय पीक योजना तयार करतील.

(४) कृषी विभाग अधिसूचीत क्षेत्रामध्ये उपलब्ध भूजलामध्ये किंवा त्यापेक्षा कमी भूजलामध्ये येऊ शकणाऱ्या विविध पिकांच्या पर्यायांचे नियोजन करील.

(५) भविष्यातील पीक योजना तयार करताना, त्याभागातील कृषिहवामान क्षेत्रानुसार पीक पद्धती, जल व भूमी व्यवस्थापन संस्था, औरंगाबादने निश्चित केल्याप्रमाणे पिकागणिक पाणी वापर, मागील जलवर्षातील पावसाचे प्रमाण व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेचा भूजल उपलब्धतेचा अंदाज यांचा विचार करण्यात येईल.

(६) जास्त पाण्याची आवश्यकता असणारी पीके ही मागील वर्षाच्या पीक क्षेत्रापेक्षा अधिक असू नयेत, आणि त्याकरिता ठिबक सिंचनेसारखी पर्यायी सिंचन पद्धती अवलंबविण्यात यावी जेणेकरून पाण्याची निवळ बचत होईल. पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीने, तिच्या अधिकारक्षेत्रामधील पिण्याच्या पाण्यासाठी ३० टक्के इतका राखीव साठा गृहित धरून केवळ अशा बचतीच्या आधारावरच अतिरिक्त क्षेत्र निश्चित करावेत.

(७) भविष्यलक्षी पीक योजनेच्या मसुद्यावर ग्रामपंचायतीशी चर्चा करण्यात येईल आणि त्यांच्या संमतीनंतर संबंधित ग्रामपंचायतीच्या ग्रामसभेत मान्यतेकरिता पीक योजनेचा मसुदा ठेवण्यात येईल.

(८) ग्रामसभेच्या मान्यतेनंतर सर्व ग्रामपंचायती, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे योजना सादर करतील.

(९) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, सर्व योजनांचे संकलन करील आणि त्यांच्या अंमलबजावणीस मान्यता देईल आणि त्यांची प्रत जिल्हा प्राधिकरणाकडे पाठवील.

(१०) जिल्हा प्राधिकरण, उक्त जिल्हानिहाय भविष्यलक्षी पीक योजना अधिसूचित करील.

१५. अधिसूचित क्षेत्रामध्ये जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकाच्या लागवडीस परवानगी देणे :-

(१) जास्त पाणी लागणाऱ्या आणि मान्यता प्राप्त पीक योजनेत समाविष्ट नसलेल्या, पिकाची लागवड करू इच्छणारी कोणतीही व्यक्ती, अशा पिकाच्या पेरणीच्या कालावधीपूर्वी तीस दिवसांच्या आत नमना पाच मध्ये कारणासह पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे अर्ज करील. त्या अर्जात राज्य भूजल प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या शुल्कासह, लागवड करावयाच्या पिकांचे नांव व क्षेत्र नमूद करेल.

(२) वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्याशी विचारविनिमय करून पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांची लागवड करण्याकरिता प्राप्त झालेल्या अर्जावर नमुना सहा मध्ये निर्णय घेईल आणि अर्जदारास कळविल. असा निर्णय हा अर्जदाराचा अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीस (३०) दिवसांच्या आत घेण्यात येईल. तसेच नमुना सहा मध्ये नमूद केलेल्या जलसंधारणाच्या उपाययोजना अर्जदाराने स्वतःच्या खर्चाने करण्याबाबत देखील अर्जदारास कळविण्यात येईल.

(३) जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांची लागवड करण्यापूर्वी पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती अर्जदाराकडून सुक्षमजलसिंचन पद्धतीचा वापर करण्याची हमी घेईल.

१६. विंध्य विहीर खोदकाम करणाऱ्या यंत्रणांच्या नोंदणीच्या अटी व शर्ती :-

(१) राज्यात विंधन विहीरीच्या खोदकामाचा व्यवसाय करू इच्छणाऱ्या, खोदकाम करणाऱ्या प्रत्येक विंधन यंत्र मालकाला, चालकाला अथवा व्यक्तीला प्रत्येक खोदकामाकरिता विंधन यंत्रासाठी राज्य शासन ठरवील इतक्या फी चे प्रदान करून, नमुना सात मध्ये भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेकडे आपली स्वतःची नोंदणी करून घ्यावी लागेल.

(२) हे नियम अंमलात आल्यानंतर विंधन यंत्राच्या नोंदणीसाठी संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, विहित नमुन्यातील अर्जासह नोंदणीची कार्यपद्धती नमूद करणारी माहिती पुस्तिका प्रसिद्ध करेल, खोदकाम करणाऱ्या विंधन यंत्र मालकाच्या नोंदणीसाठीची नोटीस प्रसिद्ध करील.

(३) संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांनी दिलेले नोंदणी प्रमाणपत्र हे, नमुना आठ मध्ये असेल आणि ते तीन वर्षांपर्यंत वैध असेल.

(४) नोंदणीची मुदत संपल्यानंतर खोदकाम करणारा विंधन यंत्र मालक हा, वर नमूद केलेल्या कार्यपद्धतीचेच किंवा वेळोवेळी सुधारित होणाऱ्या कार्यपद्धतीचे अनुपालन करून, नवीन नोंदणी प्रमाणपत्रासाठी अर्ज करील.

(५) खोदकाम करणारा विंधन यंत्र मालक किंवा चालक हा, विंधन यंत्रावर नेहमीच सर्वांना सहज दिसेल अशा जागी नोंदणी प्रमाणपत्र लावून ठेवील.

(६) खोदकाम करणारा विंधन यंत्र मालक किंवा चालक हा, प्रमाणपत्राची मुदत संपल्यावर विंधन विहिर/ कूपनलिका खोदणार नाही. जर तसे केल्याचे आढळून आल्यास अधिनियमाची कलम ५२ व ५३ च्या तरतूदीनुसार तो शिक्षेस पात्र राहील.

(७) जर नोंदणी ही वस्तुस्थितीवर आधारित नसेल किंवा ज्या शर्तीच्या अधीन राहून नोंदणी मंजूर करण्यात आली असेल, त्या शर्तीचे नोंदणी प्रमाणपत्र धारकाने पालन न केल्यास नोंदणी प्रमाणपत्र धारकाची नोंदणी रद्द करण्यात येईल. अशी नोंदणी रद्द करण्यापूर्वी नोंदणी प्रमाणपत्रधारकाला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देणे आवश्यक राहील.

(८) भूजलाचा उपसा मर्यादित असावा अशाप्रकारचा संदर्भ कोणत्याही शासकीय यंत्रेकडून संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, यांना प्राप्त झाल्यास त्याबाबतची खात्री करून संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, हे नोंदणी प्रमाणपत्र रद्द करू शकतील. नोंदणी प्रमाणपत्र धारकास आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्याशिवाय कोणतीही नोंदणी रद्द केली जाणार नाही.

(९) प्राणघातक अपघात टाळण्याकरिता खोदकामाची जागा सोडण्यापूर्वी अयशस्वी विंधन विहीर/कूपनलिका कायमस्वरूपी बंद करण्याची जबाबदारी खोदकाम करणाऱ्याची व जमीन मालकाची असेल.

१७. जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीचे इतर सदस्य :-

पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीवर कलम १८ च्या पोटकलम (२) अन्वये राज्य शासनाकडून पुढीलप्रमाणे इतर सदस्य नामनिर्देशित करता येतील :-

१. महाराष्ट्र शासनाकडून नामनिर्देशित केलेला संबंधित क्षेत्रामधील विधानसभेचा एक सदस्य.
२. जिल्ह्यातील क्षेत्राचे प्रतिनिधित्व करणारा महाराष्ट्र जल संधारण परिषदेचा एक सदस्य.
३. जिल्ह्यातील सर्व पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे अध्यक्ष.
४. अध्यक्ष, कृषि व जलसंधारण समिती, जिल्हा परिषद.

५. जिल्ह्यातील सर्व पंचायत समित्यांचे सभापती.
६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
७. अधीक्षक अभियंता (पाटबंधारे व्यवस्थापन), जलसंपदा विभाग.
८. जलसंधारण विभागाचा जिल्हा स्तरावरील अधिकारी.
९. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाचा जिल्हा स्तरावरील अधिकारी.
१०. जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी.
११. जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा.

१८. जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या बैठका :-

- (१) जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती प्रत्येक तीन महिन्यांमध्ये किमान एक बैठक आयोजित करील.
- (२) जेव्हा जेव्हा आवश्यकता असेल तेव्हा, किंवा कोणत्याही सदस्याकडून मुद्देशूद लेखी मागणी केल्यानंतर जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीची विशेष बैठक देखील अध्यक्ष बोलावू शकतील.
- (३) नियमित बैठकीची नोटीस अनुसूचित दिनांकापूर्वी किमान पंधरा (१५) दिवस अगोदर प्रत्येक सदस्याला व निर्मत्रितीला देण्यात येईल.
- (४) अध्यक्ष हे, प्राधिकरणाच्या बैठकीच्या अध्यक्षस्थानी असतील आणि ते कामकाज चालवतील. अध्यक्षाच्या अनुपस्थितीत, उपस्थित सदस्य बहुमताने एका सदस्याची बैठकीचे अध्यक्ष म्हणून निवड करतील आणि ते कामकाज पार पाडतील.
- (५) जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या कोणत्याही बैठकीमध्ये येणाऱ्या सर्व प्रश्नांवर उपस्थित सदस्यांच्या बहुमताने निर्णय घेण्यात येईल. मते समसमान झाल्यास बैठकीच्या अध्यक्षास दुसरे किंवा निर्णायिक मत देण्याचा अधिकार असेल.

१९. जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या निर्णयांची अंमलबजावणी :-

- (१) जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीने घेतलेल्या निर्णयांच्या अंमलबजावणीसाठी जिल्हा प्राधिकरण जबाबदार असेल आणि ते निर्णय आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी संबंधित विभागांकडे पाठवील.
- (२) सर्व निर्णय व संबंधित विभागांना दिलेले निदेश याबाबत जिल्हा प्राधिकरण मासिक आढावा बैठक आयोजित करील.
- (३) जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या निर्णयांच्या अनुपालनाची स्थिती, जिल्हा प्राधिकरणाद्वारे प्रत्येक बैठकीमध्ये जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीसमोर सादर करण्यात येईल.

२०. एकात्मिक पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करणे :-

- (१) जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समिती अधिनियमाच्या कलम १९ अन्वये निर्धारित केल्याप्रमाणे एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करील.
- (२) अशी योजना पाणलोट क्षेत्र आणि / किंवा जलधरावर आधारित तयार करण्यात येईल आणि त्या योजना, राज्याकरिता उपर्योगे व खोरे निहाय पाणी योजनेमध्ये विलीन करण्यात येतील.

२१. ठराविक कालावधीसाठी अस्तित्वातील विहिरींमधून पाणी काढण्यास प्रतिबंध :-

- (१) सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या प्रभाव क्षेत्रामधील विहिरींना पूर्णतः अथवा अंशतः बंद करण्याचा अग्रक्रम जिल्हा प्राधिकरण ठरवील. त्यामध्ये उभ्या पिकांच्या सिंचनासाठी न वापरलेल्या विहिरींसाठी प्राधान्याने प्रतिबंधात्मक आदेश काढला जाईल. आवश्यकता असल्यास उभ्या पिकांना सिंचन करणाऱ्या विहिरींसाठीही प्रतिबंधात्मक आदेश काढला जाईल.

(२) सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताच्या प्रभाव क्षेत्रामध्ये एकच विहीर असेल आणि मालकाच्या शेतीसाठी पाण्याच्या मागणीसह गावकच्यांना पिण्याचे पाणी पुरविण्यासाठी पुरेसे पाणी विहीरीमध्ये उपलब्ध असेल तर, अशा प्रकरणांमध्ये प्रतिबंधात्मक आदेशाएवजी जिल्हा प्राधिकरण, गावकच्यांना पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून देणे विहीर मालकांसाठी अनिवार्य करील.

(३) अधिनियमाच्या उक्त कलम २२ (१) आणि (२) अन्वये विहीरीच्या मालकावर बजावण्यात येणाऱ्या आदेशास व्यापक प्रसिद्धी देण्यात येईल.

२२. पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे दुषित होण्यापासून संरक्षण:-

(१) कलम २० अन्वये अधिसूचित केलेल्या सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याचा स्रोत कोणत्याही प्रकारे दुषित झाले असल्याचे जिल्हा प्राधिकरणाचे मत असेल तर ते, तात्काळ किंवा साथीच्या रोगाच्या बाबतीत कोणताही उशीर न करता दुषित झाल्याची पडताळणी केल्यानंतर, दुषित करणारे स्रोत थांबविण्यासाठी कार्यवाही केली जाईल.

(२) आवश्यक ती उपाययोजना केल्यानंतर, स्थानिक पातळीवर दुषित घटक काढले जाऊ शकत नसतील तर, जिल्हा प्राधिकरण, दुषित घटक पूर्णपणे थांबवले जाईपर्यंत दुषित झालेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतातून भूजल काढणे थांबवील आणि बाधित लोकांकरिता पिण्याच्या पाण्याच्या पुरवठ्याची पर्यायी व्यवस्था करील.

(३) जिल्हा प्राधिकरण, आवश्यक असेल तर, दुषित घटक काढण्यासाठी हे प्रकरण राज्य भूजल प्राधिकरणाकडे पुढे पाठवील आणि राज्य भूजल प्राधिकरण अधिनियमाच्या नियम ५ नुसार आवश्यक ती कार्यवाही करील.

२३. पाणी टंचाई क्षेत्रामध्ये विहीरीमधून पाणी काढण्यासाठी विनियमन :-

जिल्हा प्राधिकरण, पाणी टंचाई क्षेत्रामध्ये विहीरीमधून पाणी काढण्याचे विनियमन करण्यासाठी अधिनियमाच्या नियम २१ नुसार आवश्यक ती कारवाई करील.

२४. नुकसान भरपाई देणे :-

(१) जी विहीर जिल्हा प्राधिकरणाने तात्पुरती बंद केलेली आहे अशा विहीरीच्या मालकाने अधिनियमाच्या कलम २६ अन्वये, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताचे संरक्षण करण्यासाठी, त्याची विहीर तात्पुरती बंद करण्याचा आदेश प्राप्त झाल्यावर उभ्या पिकांकरिता नुकसान भरपाईचा दावा करण्यासाठीच्या साक्षीपुराव्यासह पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती किंवा पंचायती मार्फत जिल्हा प्राधिकरणाकडे अर्ज सादर करावा.

(२) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती किंवा पंचायत, तलाठ्यामार्फत ग्राम कृषि अधिकाऱ्यांसमवेत गावातील तीन साक्षीदारांसमोर पंचनामा करील आणि सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे संरक्षण करण्यासाठी जिल्हा प्राधिकरणाद्वारे त्याची विहीर तात्पुरती बंद करण्यासाठीचे आदेश देतेवेळी जी पिके उभी होती असे प्रत्येक पीक व त्याच्या विहीरीतून काढलेल्या भूजलाच्या पिकाखालील क्षेत्राची माहिती गोळा करील.

(३) नुकसान भरपाईसाठी अर्ज करण्याच्या व्यक्तीने सादर केलेला पुरावा आणि पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीने किंवा पंचायतीने सादर केलेला पुरावा याआधारे व संबंधित पक्षकाऱ्यांचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर जिल्हा प्राधिकरण, तात्पुरत्या बंद करण्यात आलेल्या विहीर मालकांना नुकसान भरपाईचे प्रदान करण्यासाठी आदेश देईल.

(४) विहीरीचा खराखुरा मालक नसणारी परंतु विहीरीच्या खन्याखुन्या मालकाकडून किंवा विहीरीतून काढलेल्या भूजलाची विक्री किंवा व्यापार करत असलेल्या व्यक्तीकडून कंत्राट पद्धतीने किंवा पाणी विकत घेऊन कृषि पिकांची लागवड करण्यासाठी अशा विहीरीतील पाण्याचा वापर करत असलेली व्यक्तीदेखील, विहीर तात्पुरती बंद केल्यामुळे कोणत्याही नुकसान भरपाईसाठी किंवा इतर कोणत्याही लाभासाठी हक्कदार असेल.

(५) सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत आणि त्याचे प्रभावक्षेत्र याबाबत अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्यानंतर विहीरीच्या मालकाने, कायदेशीर परवानगी न घेता विहीरीतील पाणी काढलेले असेल तर, त्याला नुकसान भरपाई दिली जाणार नाही किंवा त्याला नुकसान भरपाईसाठी दावा करता येणार नाही किंवा अशा दाव्याचा विचार केला जाणार नाही.

(६) विहीर तात्पुरती बंद केली असेल त्यावेळी उभ्या असलेल्या पिकातून मिळणाऱ्या पीक उत्पन्नाच्या नुकसानीसाठी नुकसान भरपाईच्या प्रदानाचा दर हा, बाजारातील चढउतार किंवा शेतकऱ्याने घेतलेले पीक कर्ज विचारात न घेता भारत सरकारने किंवा राज्य शासनाने घोषित केलेल्या किमान आधारभूत किंमतीवर आधारित असेल.

२५. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची स्थापना, रचना व तिचे गठन :-

राज्य प्राधिकरण, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, कलम ४ च्या पोट कलम (२) अन्वये काढलेल्या अधिसूचनेच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत प्रत्येक अधिसूचित क्षेत्राकरिता कलम २९ च्या पोट-कलम (२) च्या तरतुदीनुसार पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती गठित करील.

२६. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या सदस्यांचा पदावधी:-

(१) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या सदस्यांचा पदावधी तीन (३) वर्षांचा, किंवा राज्य भूजल प्राधिकरण ते क्षेत्र अनधिसूचित करेपर्यंतच्या कालावधी इतका, यापैकी जे आधी घडेल तोपर्यंतच्या कालावधीसाठी असेल.

(२) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीने अधिनियमान्वये सोपविलेल्या अधिकारांचा गैरवापर केलेला आहे किंवा अधिनियमाच्या तरतुदीन्वये त्या पाणालोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे सोपविलेली कामे पार पाडण्यात कसूर केली आहे, अशी राज्य भूजल प्राधिकरणाची अशी खात्री पटली असेल तर, त्यांना त्यांचे म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर राज्य भूजल प्राधिकरण, अशी पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती बरखास्त करील किंवा पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीला आवश्यक ते निवेश देईल.

(३) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती बरखास्त झाल्यापासून तीन (३) महिन्यांच्या आत राज्य भूजल प्राधिकरणाकडून पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे पुर्नगठन करण्यात येईल.

(४) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे पुर्नगठन होईपर्यंत, जिल्हा पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन समितीने तयार केलेल्या एकात्मिक पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी आणि पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची कर्तव्ये व कार्ये पार पाडण्यासाठी, राज्य भूजल प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेमधील अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्यासाठी राज्य शासनाला शिफारस करेल.

(५) अधिसूचित क्षेत्रातील पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीने एकात्मिक पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेच्या अंमलबजावणीसंबंधातील तिची कर्तव्ये व कार्ये पार न पाडल्यास, कोणतीही ग्रामपंचायत, जिल्हा प्राधिकरणाकडे किंवा यथास्थिति, राज्य भूजल प्राधिकरणाकडे तक्रार करु शकेल. जिल्हा प्राधिकरण व राज्य भूजल प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेमार्फत त्या वस्तुस्थितीची पडताळणी करेल. त्यानंतर पडताळणीच्या आधारे जिल्हा पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, संबंधित पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, आवश्यक वाटेल अशी कार्यवाही करील.

२७. पाणलोट क्षेत्र, जलसंपत्ती समितीच्या सदस्यांचे भत्ते :-

पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकांना किंवा नेमून देण्यात आलेल्या कामांशी संबंधित दौरे यात उपस्थित राहणारे अशासकीय निमंत्रित सदस्य, राज्य शासनाच्या पूर्वीच्या मानकानुसार, प्रवासभत्ता व दैनिक भत्ता मिळण्यास पात्र राहील.

२८. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकींमध्ये अनुसरावयाची कार्यपद्धती :-

(१) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची बैठक प्रत्येक वर्षात दर तीन (३) महिन्यांतून एकदा किंवा आकस्मिक निकडीच्या वेळी आवश्यकता भासेल तेव्हा घेण्यात येईल.

(२) सदस्य सचिव हे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीची नोटीस किमान सात (७) दिवस आधी जारी करील.

(३) बैठकीच्या ठरलेल्या वेळी व ठिकाणी पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे दोन-तृतीयांश सदस्य उपस्थित नसतील तर, बैठक तहकूब करण्यात येईल आणि एका तासाच्या अवधीनंतर ती पुन्हा आयोजित करण्यात येईल, तेव्हा अशा बैठकीसाठी कोणत्याही गणपूर्तीची आवश्यकता असणार नाही.

(४) सदस्य सचिव, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीचे कार्यवृत्त ठेवण्यास आणि पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने घेतलेला निर्णय त्याचे अनुपालन किंवा यथास्थिति, त्याची माहिती बहावी यासाठी, संबंधित विभाग किंवा यंत्रणा, पंचायत, जिल्हा पाणलोट व्यवस्थापन समिती आणि पाणी वापर संस्था यांना लेखी कळविण्यासाठी, जबाबदार असेल.

(५) बैठकीच्या कार्यवृत्ताचा मसुदा, सात दिवसांच्या आत सर्व सदस्यांना त्यांच्या अभिप्रायासाठी, कळविण्यात येईल आणि मिळालेल्या अभिप्रायांचा विचार करून अध्यक्षांकडून बैठकीचा कार्यवृत्तांत मंजूर करण्यात येईल आणि तो पुढील बैठकीत सर्व सदस्यांना कळवून कायम करण्यात येईल.

(६) पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीने केलेली धोरणात्मक चर्चा व घेतलेले निर्णय जनतेच्या माहितीकरिता संबंधित ग्रामपंचायतीमध्ये सार्वजनिक ठिकाणी ठळक जागी प्रदर्शित करण्यात येतील.

२९. भूजलाच्या वापरकर्त्यासाठी भूजल व्यवस्थापन:-

अधिनियमाच्या नियम २० व २२ अन्वये निर्धारित केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती अधिसूचित क्षेत्राकरिता, कृषि विभाग व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेच्या तांत्रिक सहाय्याने, पाणलोट क्षेत्र वा भूजलप्रस्तर यांवर आधारित भूजल योजना तयार करील आणि ती जिल्हा प्राधिकरणाकडे सादर करील. जिल्हा प्राधिकरण, अशी योजना राजपत्रात अधिसूचित करेल आणि जिल्हाधिकारी व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेच्या संकेतस्थळावर प्रसिद्ध करेल.

३०. भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणाकरिता वैयक्तिक उपाययोजनेची अंमलबजावणी :-

(१) भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेने मान्यता दिल्याप्रमाणे भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्याकरिता पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही विहिर मालकांना किंवा भूजलाच्या वापरकर्त्याना वैयक्तिक उपाययोजना राबविण्याकरिता प्रोत्साहित करेल.

(२) भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्याकरिता वैयक्तिक उपाययोजना राबविण्याचा खर्च भूजलाचे वापरकर्ते किंवा विहिरींचे मालक करतील.

३१. पीक पद्धतीची संरचना :-

अधिनियमाच्या कलम १०(१) खालील तरतुदीनुसार पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, राज्य शासनाच्या कृषि विभागाने तयार केलेल्या पीक योजनेवर विचारविनिमय करील व त्यास मंजूरी देईल.

३२. अधिसूचित क्षेत्रात नवीन विहिरी खोदण्याकरिता अर्ज :-

(१) अधिसूचित क्षेत्रात विहिर खोदण्याची इच्छा असणारी कोणतीही व्यक्ती, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे नमुना नं० मधील अर्जासोबत रु.१००/- फी चे प्रदान करून, अर्ज करील.

(२) अधिसूचित क्षेत्रात नवीन विहिरी खोदण्यासाठी मिळालेल्या अर्जावर, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती तीस (३०) दिवसांच्या आत भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेच्या शिफारशी प्राप्त करून घेईल.

३३. अधिसूचित क्षेत्रात नवीन विहिर खोदण्यासाठी परवानगी देण्याचा किंवा नाकारण्याचा कालावधी:-

(१) भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेच्या शिफारशीच्या आधारे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, अर्ज मिळाल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस (४५) दिवसांच्या आत, अर्जदाराला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर, नमुना दहा मध्ये परवानगी देईल किंवा परवानगी नाकारील.

(२) अधिसूचित क्षेत्रामध्ये नवीन विहिर खोदण्याची परवानगी ही, परवानगी मिळाल्याच्या दिनांकापासून एका वर्षामध्ये भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेने सुचविलेली भूजल पुनर्भरण संरचना बांधील आणि त्या भूजल पुनर्भरण संरचनेचा खर्च अर्जदार स्वतः करेल, या अटीच्या अधिन असेल.

३४. लोक सहभागास प्रोत्साहन :-

(१) कृषि विभाग सर्व संबंधित विभागांमध्ये अधिसूचित क्षेत्राकरिता पीक योजना तयार करतेवेळी आणि पीक योजना निश्चित करण्यापूर्वी, पिकांची निवड आणि पिकाचे क्षेत्र ठरविण्याकरीता, अधिसूचित क्षेत्रामधील जनतेचे व शेतकऱ्यांचे मत विचारात घेण्याचा निदेश जिल्हा प्राधिकरण देईल.

(२) जिल्हा प्राधिकरण भूजलाच्या वापराची योजना आणि पीक योजना तयार करताना भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा व कृषी विभाग यांना पिकाच्या पाण्याच्या अंदाज घेण्यासाठी ग्रामपंचायतीमध्ये शेतकऱ्यांना सहभागी करून घेण्यासाठी निदेश देईल.

(३) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने घेतलेले सर्व निर्णय त्यांची अंमलबजावणी करण्यापूर्वी पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडून ग्रामस्थांना स्पष्ट करून सांगण्यात येतील.

(४) प्रत्येक पंचायत काही मोजकेच स्वयंसेवी गट निश्चित करतील जे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या निर्णयांची अंमलबजावणी करताना ग्रामपंचायतीस मदत करतील.

(५) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ग्रामपंचायती मार्फत, भूजलाच्या स्थितीबाबत चर्चा करण्यासाठी तीनमहिन्यांतून किमान एकदा सामुदायिक बैठक आयोजित करील व त्यात उपस्थित होणाऱ्या समस्यांवर विचार विमर्श करून आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात येईल.

(६) हंगामोत्तर पीकनिहाय सर्वेक्षणामध्ये अधिसूचित क्षेत्रामधील शेतकऱ्यांच्या प्रतिनिधींना सहभागी करण्यासाठी पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, कृषि विभागास विनंती करेल.

(७) प्रत्येक ग्रामपंचायतीमधील मतभेदांचे निराकरण करण्यासाठी जिल्हा प्राधिकरण एक व्यवस्था निर्माण करील.

(८) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, एकात्मिक पाणलोट विकास व व्यवस्थापन योजनेचे नियोजन करताना व विविध स्तरांवरील समाजांमध्ये योजना अंमलात आणताना सकारात्मक संवाद साधून चर्चा व्हावी, याकरीता योग्य ते व्यासपीठ उपलब्ध करून देईल आणि योजनेअंतर्गत घेण्यात आलेल्या उपक्रमांचे संनियंत्रण करील.

३५. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या निर्णयांची व योजनांची अंमलबजावणी :-

(१) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने घेतलेले निर्णय हे अधिनियमाखालील तरतुदीनुसार घेण्यात आले आहेत याची खात्री पटल्यानंतर त्या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हा प्राधिकरण कार्यकारी आदेश देईल.

(२) जिल्हा प्राधिकरणाने दिलेले कार्यकारी आदेश आणि निदेश यांची अंमलबजावणी पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि राज्य शासनाचे संबंधित विभाग यांच्यामार्फत पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडून करण्यात येईल.

(३) भूजल वापर योजनेची व पीक योजनेचा प्रभाव व नियोजनपूर्वक अंमलबजावणी करण्यासाठी यथास्थिती पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती आणि ग्रामपंचायत, पंचायत समिती, जिल्हा परिषद, किंवा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था अथवा राज्य शासनाचे संबंधीत विभाग यांना अधिनियमाच्या कलम २८ च्या पोटकलम (१) च्या खंड (क) ते (ज) अन्वये सोपविल्याप्रमाणे जिल्हा प्राधिकरणाचे अधिकार असतील.

(४) अधिनियमाच्या कलम २८ च्या पोटकलम (१) खालील खंड (क) ते (ज) अन्वये सोपविण्यात आलेल्या अधिकारांचा गैरवापर करण्यात आला आहे किंवा उल्लंघन करण्यात आले आहे आणि त्याच्याद्वारे करण्यात आलेली कारवाई, अधिनियमाखाली केलेल्या तरतुदीच्या प्रयोजनांचे उद्देशांचे व आशयाचे उल्लंघन करणारी होती, अशी जिल्हा प्राधिकाऱ्यांची खात्री पटल्यास पंचायत किंवा पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था किंवा राज्य शासनाचे संबंधित विभाग यांचे हे अधिकार जिल्हा प्राधिकारी लेखी आदेशाद्वारे काढून घेईल.

३६. वाळू खाणकामाचे नियमन किंवा प्रतिबंध :-

पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती राज्य शासनाच्या प्रचलित वाळू खाणकाम धोरणानुसार अधिसूचित केलेल्या क्षेत्रामध्ये वाळू खाणकामाचे नियमन करण्याची व त्यास प्रतिबंध करण्याची जिल्हा प्राधिकरणाला शिफारस करेल.

३७. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकरीता आर्थिक स्थोत :-

- (१) अधिनियमाच्या कलम ३६ (२) अन्वये पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने वसूल केलेली फी व इतर आकार अधिसूचित क्षेत्रातील भूजल स्थिती सुधारण्याच्या कामांसाठी वापरण्यात येईल.
- (२) जिल्हा प्राधिकरण, राज्य भूजल प्राधिकरण आणि भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांच्याशी विचारविनिमय करून परस्पर मान्य असलेल्या सुत्रानुसार ग्रामपंचायत, नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था व पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती यांच्यामध्ये निधी विभागून देण्याचे निकष पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ठरवील.
- (३) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती संबंधीत ग्रामपंचायतीना लाभधारक व्यक्ती किंवा अर्जदार यांच्याकडून विविध आकार व फी गोळा करण्याची जबाबदारी सोपवील.

३८. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे अंदाजपत्रक :-

- (१) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती प्रत्येक वित्तीय वर्षासाठी अर्थसंकल्प अंदाजपत्रक तयार करील आणि ते शासनाने वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केलेल्या वेळापत्रकानुसार मान्यतेसाठी जिल्हा प्राधिकरणाकडे सादर करील.
- (२) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला अनुदानापोटी राज्य शासनाने अधिसूचित क्षेत्राकरीता नियतवाटप केलेला निधी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेच्या जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिकामार्फत पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला देण्यात येईल.

३९. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे लेखे :-

- (१) प्रत्येक पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती अध्यक्ष व सदस्य सचिव यांच्या स्वाक्षरीने राष्ट्रीयीकृत बँकेत स्वतंत्र संयुक्त खाते उघडील.
- (२) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती वार्षिक जमा व खर्चाचे योग्य ते लेखे आणि इतर संबंधित अभिलेख ठेवील.
- (३) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती प्रत्येक वित्तीय वर्षासाठी लेख्यांचे वार्षिक विवरणपत्र तयार करील आणि त्याचे सनदी लेखापालाकडून लेखा परिक्षण करवून घेईल आणि लेखापरीक्षणाचा अहवाल भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडे सादर करील.
- (४) प्रत्येक पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडून लेखापरीक्षण अहवालाचे विवरणपत्र प्राप्त झाल्यावर भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा त्याचे अधिनियमाच्या कलम ४० च्या पोट कलम (२) नुसार महालेखापालांकडून लेखापरीक्षण करवून घेईल.

४०. भूजल वापर योजना तयार करताना पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीस व ग्रामपंचायतीला कृषि विभागाचे व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेचे सहाय्य :-

कृषि विभाग व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा अधिनियमाच्या २३ च्या तरतुदीनुसार भूजल वापर योजना तयार करण्यामध्ये पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला व ग्रामपंचायतीला सहाय्य करतील.

४१. तांत्रिक सर्वेक्षण व सहकार्य :-

भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा अधिनियमाच्या व त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीनुसार आवश्यक भूजल शास्त्रीय अभ्यास व सहाय्य करेल आणि अधिनियमाच्या अंमलबजावणीसाठी तयार केलेली मार्गदर्शक तत्वे अनुसरील.

४२. आदेश बजावणे :-

अधिनियमाखाली देण्यात आलेला प्रत्येक आदेश शासनाच्या संबंधित विभागास किंवा कोणत्याही व्यक्तीस एकतर हस्तबटवड्याने, पोस्टाने किंवा इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने (ईमेल इत्यादी) बजावण्यात येईल.

४३. अपिले :-

- (१) अधिनियमाच्या कलम ५६ च्या पोटकलम (१) अन्वये जिल्हा प्राधिकरणाकडे दाखल केलेल्या अपिलासोबत रुपये एक हजार इतकी फी आवश्यक असेल.
- (२) अधिनियमाच्या कलम ५६ च्या पोटकलम (२) खाली राज्य भूजल प्राधिकरणाकडे दाखल केलेल्या अपिलासोबत रुपये दोन हजार इतकी फी आवश्यक असेल.

नमुना एक
(नियम ६(२) पहा)
विद्यमान विहिरीच्या नोंदणीसाठीचा अर्ज

१.	विहिरीच्या मालकाचे नाव/ अर्जदाराचे नाव																
२.	आधार क्रमांक																
३.	संपूर्ण पत्ता																
४.	ज्या ठिकाणी विहीर स्थित आहे ते गाव/ नगरपरिषद/ शहर																
५.	ग्रामपंचायत																
६.	तालुका																
७.	जिल्हा																
८.	विहिरीचे स्थान (महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक)																
९.	विहीर बांधल्याचे वर्ष																
१०.	विहिरीचा प्रकार																
	खोदलेली विहीर/ विंधन विहीर/ कूप नलिका/ इतर प्रकार																
११.	विहिरीचा तपशित																
	क. व्यास (मीटर)																
	ख. भूस्तराखालील खोली (मीटर)																
	ग. विहीरीचे बांधकाम (मीटर)																
	घ. बांधकामाचा प्रकार (विटा/ दगड/ कॉक्रीट/इतर)																
१२.	विहिरीचा वापर																
	घरगुती/ सिंचन/ औद्योगिक क्षेत्रासाठी पेयजल/ इतर																
१३.	पाणी उपसर्जनाचे साधन																
	मोटा/ इलेक्ट्रिक मोटार/ डिझेल इंजिन/ औषिणिक पंप/ हातपंप/ दोर व कप्यातले चाक (कणी)																
१४.	पंपाचा प्रकार																
	मोनो ब्लॉक/ सबमर्सिबल/ ऑर्डल इंजिन																
१५.	पंपसंचाची अश्वकृती																
१६.	सिंचनाच्या प्रयोजनाखाली विहिरीचा वापर होत असल्यास कृपया पुढील तपशील द्यावा :- क. मालकीच्या जमिनीची एकूण व्यासी (हेक्टर) ख. लागवड योग्य जमीन (हेक्टर) ग. सिंचनाखालील जमिनीची व्यासी (हेक्टर) घ. मागील वर्षामध्ये लागवड केलेली पिके																
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>हंगाम</th> <th>पिकाचे नाव</th> <th>क्षेत्र (हेक्टर)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>खरीप</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>रब्बी</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>उन्हाठी</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>बारमाही</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	हंगाम	पिकाचे नाव	क्षेत्र (हेक्टर)	खरीप			रब्बी			उन्हाठी			बारमाही			
हंगाम	पिकाचे नाव	क्षेत्र (हेक्टर)															
खरीप																	
रब्बी																	
उन्हाठी																	
बारमाही																	

१७.	मागील वर्षामध्ये सिंचनासाठीचा पाणी उपश्याचा कालावधी उन्हाळा ..... तास/दिवस हिवाळा ..... तास/दिवस	
१८.	औद्योगिक प्रयोजनासाठीच्या विहिरीच्या पाण्याचा वापर केल्यास कृपया पुढील तपशील द्यावा :- क. उद्योगाचा प्रकार ख. कार्यरत असलेल्या कर्मचा-यांची संख्या ग. उद्योगासाठी आवश्यक असलेले पाणी (लिटर/ दिवस) प्रक्रिया/ क्षालन/ शीतन/ उत्कलन घ. पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनासाठी विहिरीचा वापर झाल्यास कृपया तसे नमूद करावे	
१९.	घरगुती प्रयोजनासाठी विहिरीचा वापर आवश्यक असल्यास पुढील तपशील द्यावा क. पिण्याचे पाणी वापरणाऱ्या व्यक्तींची एकूण संख्या ख. पिण्याचे पाणी वापरणाऱ्या जनावरांची संख्या	
२०.	अर्जदाराच्या विहीरीपासून जवळच्या विहीर/विंधण विहीर/कूपनलिकेचे अंतर (मीटरमध्ये)	

(अर्जदाराची स्वाक्षरी)

दिनांक :

ठिकाण :

घोषणापत्र

मी/आम्ही ..... (पत्ता) ..... याद्वारे गांभीर्यपूर्व दृढ कथन करतो/ करते की, वरील अर्जात देण्यात आलेली माहिती माझ्या माहितीप्रमाणे व विश्वासाप्रमाणे खरी व बिनचूक आहे. मी आणखी असेही घोषित करतो/ करते की ..... (शेतकरी/ उद्योजक/ पदनिर्देशित अधिकारी) म्हणून मी हा अर्ज करीत आहे आणि हा अर्ज करण्यासाठी व त्याचे सत्यापन करण्यासाठी मी सक्षम आहे व अधिकृत आहे. आणखी जर वर देण्यात आलेली माहिती चूक किंवा आक्षेपार्ह आहे, असे आढळून आल्यास, मी महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ नुसार शिक्षेस पात्र असेल.

दिनांक :

ठिकाण :

(अर्जदाराची स्वाक्षरी)

नमुना दोन
(नियम ६(५) पहा)

विहीर/ विंधन विहीर/ कूपनलिका नोंदणी प्रमाणपत्र किंवा अस्वीकृती प्रमाणपत्र

१. श्री. .... चा/ची मुलगा/ पत्नी/ मुलगी, राहणार गाव ..... वाडी ..... ग्रामपंचायत ..... पंचायत समिती ..... जिल्हा ..... याने ..... जिल्ह्यातील ..... पंचायत समितीमधील ..... या गावामधील महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक ..... येथे स्थित असलेल्या त्याच्या / तिच्या विहीरीच्या/ विंधन विहीरीच्या / कूप नलिकेच्या नोंदणीसाठी अर्ज केला आहे. ही विहीर महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ (२०१३ चा महा. २६) म्हणजेच २०१४ च्या प्रारंभापूर्वी बांधण्यात आली आहे. उक्त विहीर / विंधन विहीर / कूप नलिकेची गावाच्या तलाठ्याने ठेवलेल्या गावातील महसुली लेख्यामध्ये नोंद करण्यात आलेली आहे.
२. अर्जदाराने सादर केलेल्या वस्तुस्थितीच्या आधारे महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ अन्वये विहीरीची / विंधन विहीरीची / कूपनलिकेची नोंद करण्यात आली आहे.
३. अधिसूचीत क्षेत्रात नोंदणीकृत विहीरीत भूजल काढण्यास, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने ठरविल्याप्रमाणे आणि पाणी टंचाईमध्ये जिल्हा प्राधिकरणने ठरविल्याप्रमाणे निर्बंध घालण्यात येतील.

किंवा

४. विहीरीच्या / विंधन विहीरीच्या / कूप नलिकेच्या मालकाच्या अर्जात नमूद केलेल्या वस्तुस्थितीच्या आधारे, असे नमूद करण्यात येत आहे की, वर्षभरामध्ये कोणत्याही वेळी कोणत्याही प्रयोजनासाठी विहीरीचा / विंधन विहीरीचा / कूप नलिकेचा वापर करण्यात आलेला नाही आणि मागील दहा वर्षापासून ती वापराविना पडून आहे. म्हणून विहीरीच्या / विंधन विहीरीच्या नलिका कूपच्या नोंदणीसाठीचा अर्ज करण्यात येत नाही.

(लागू नसेल ते खोडावे)

दिनांक :

ठिकाण :

पदनिर्देशित अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी, नाव व मोहोर

संपर्क : ईमेल -----, संकेतस्थळ -----, दूरध्वनी क्रमांक -----, फॅक्स क्रमांक -----

नमुना तीन
(नियम ७(२) पहा)
पिण्याच्या पाण्यासाठी खोल विहीर खोदण्याच्या परवानगीसाठी अर्ज

प्रति,

जिल्हा प्राधिकरण,
..... जिल्हा
महाराष्ट्र

महोदय,

मी/आम्ही ..... राहणार गाव/ ग्रामपंचायत ..... तालुका/ पंचायत ..... जिल्हा
..... म्हणून ग्रामपंचायतीचा प्रभार असलेली / असलेले घटनात्मक यंत्रणा केवळ पिण्याच्या पाण्यासाठीच भूजलाचा
उपसा करण्याकरिता भूपृष्ठाखाली ..... खोलीची खोल विहीर बांधण्यास इच्छुक आहे/ आहोत. पिण्याच्या पाण्याचा साठा आणि घरगुती
वापरासाठी भूजलाच्या खात्रीशी पुरवठ्याकरीता अन्य कोणतीही विहीर अस्तित्वात नाही. म्हणून मी/आम्ही ..... मीटर खोलीची खोल
विहीर बांधण्याची परवानगी मिळण्याकरिता अर्ज करीत आहे. खोल विहीरीची देखभाल करण्याच्या शर्तीसह परवान्यामध्ये नमूद केलेल्या अटी
व शर्तीस मी/आम्ही बांधील राहू, याची हमी देतो. तसेच मी प्राधिकरणाला आवश्यक वाटेल तेव्हा कोणत्याही भरपाईचा दावा न करता खोल
विहीर बुजविण्याचे मान्य करीत आहे.

१	(एक)	गावाचे नाव	
	(दोन)	अर्जदाराचे नाव	
	(तीन)	आधार क्रमांक	
	(चार)	संपूर्ण पत्ता	
	(पाच)	दूरध्वनी क्रमांक	
२.	ठिकाण		
	(एक)	महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक	
	(दोन)	गावाचे नाव	
	(तीन)	ग्रामपंचायतीचे नाव	
३	गावातील/ ग्रामपंचायतीमधील पिण्याच्या पाण्याच्या विहीरीची संध्याची स्थिती		
४	गावातील/ग्रामपंचायती मधील एकूण लोकसंख्या		
५	प्रस्तावित खोल विहीरीमधून ज्यांना पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करावयाचा आहे अशा व्यक्तीची एकूण संख्या		
६	प्रतिदिन पाण्याची एकूण गरज (लीटरमध्ये)		
७	खोल विहीरीची प्रस्तावित रचना		
	क	खोली (मीटरमध्ये)	
	ख	व्यास (मीटरमध्ये)	

घोषणापत्र

मी ..... याद्वारे गांभीर्यपूर्व दृढकथन करतो/ करते व नमूद करतो/ करते की वरील अर्जामध्ये देण्यात आलेली
माहिती, माझ्या माहितीप्रमाणे व विश्वासप्रमाणे खरी व बिनचूक आहे.

मी आणखी असेही घोषित करतो/ करते की मी ..... म्हणून हा अर्ज करीत आहे आणि हा अर्ज करण्यासाठी व त्याचे सत्यापन करण्यासाठी मी सक्षम आहे आणि अधिकृत आहे.

दिनांक :

ठिकाण :

अर्जदाराची स्वाक्षरी
अर्जदाराचे पूर्ण नांव, पद व संपूर्ण पत्ता

टीप :- ग्रामपंचायत अथवा संबंधीत स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या ठरावाची प्रत सोबत जोडण्यात यावी.

नमुना चार
(नियम ७(४) पहा)
खोल विहीर खोदण्यासाठी परवानगी देणे किंवा परवानगी नाकारणे

क्र....., दिनांक .....

अर्ज क्रमांक ..... दिनांक ..... च्या संदर्भात श्री/श्रीमती ..... , श्री. .... यांचा/ यांची मुलगा/ मुलगी/ पत्नी राहणार ..... यांना याद्वारे पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनार्थ ..... जिल्ह्यातील ..... तालुक्याच्या ..... गावाच्या ..... ग्रामपंचायतीत ..... महसूल सर्वेक्षण/ महसूली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक ..... मध्ये ..... मीटर खोलीची आणि ..... मिली मीटर व्यासाची खोल विहीर खोदण्याची परवानगी देण्यात/ परवानगी नाकारण्यात येत आहे.

२. परवानगी देण्यात आल्यास, ती पुढील शर्तीच्या अधीन राहून देण्यात येत आहे :-

(एक) खोल विहीर खोदण्याची परवानगी ही वर नमूद जागेसाठीच असेल आणि या जागेमधील बदल हे नियमांचे उल्लंघन केले असल्याचे समजण्यात येईल.

(दोन) राज्य भूजल प्राधिकरणास किंवा प्राधिकृत करण्यात आलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला परवान्यात नमूद केलेल्या अटी व शर्तीचे पालन केले जात आहे, याची खात्री करण्यासाठी आवश्यक तेवढी मदत घेऊन विहीरीच्या जागेवर प्रवेश करण्याचा व जागेची तपासणी करण्याचा अधिकार असेल.

(तीन) जर खोल विहीरीस पंपाने काढण्याइतके पुरेसे पाणी लागल्यास भूजलाची गुणवत्ता प्रयोगशाळेत तपासण्यात येईल आणि ते पिण्यायोग्य असल्याचे आढळून आल्यास ते गावास पुरविले जाईल.

(चार) जर अशा पद्धतीने खोदलेल्या विहीरीस पाणी न लागल्यास जमिनीचा मालक जीवघेणे अपघात टाळण्यासाठी तो खड्डा पूर्णतः भरून बंद करण्याची काळजी घेईल.

(पाच) वरीलप्रमाणे परवानगी दिल्यानंतर विहीर खोदण्याचे काम पूर्ण झाल्यावर सात दिवसांच्या आत अर्जदाराकडून खोल विहीरीच्या खोदकामाचे परिमाण जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा तसेच जिल्हा प्राधिकरण यांना कळविण्यात येतील.

३. इतर कोणत्याही शर्ती (विनिर्दिष्ट करावयाच्या)

किंवा

४. पुढील कारणांसाठी परवानगी नाकारण्यात आली आहे.
 (कारण)

दिनांक :

ठिकाण : जिल्हा प्राधिकरणाच्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याची सही, नाव व मोहोर

संपर्क : ईमेल-----, संकेतस्थळ -----, दूरध्वनी क्रमांक -----, फक्स क्रमांक -----

नमुना पाच
(नियम १५(१) पहा)

अधिसूचित क्षेत्रात जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांची लागवड करण्याकरिता अर्ज

१. अर्जदाराचे नाव : .....
२. आधार क्रमांक : .....
३. अर्जदाराचा पत्ता : गाव .. ग्रामपंचायत .. तालुका .. जिल्हा ..
४. जमिनीचा तपशील : महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक. ....
गाव .....तालुका ..... जिल्हा ..... जमिनीचे एकूण क्षेत्रफळ .....
५. लागवड करावयाच्या प्रस्तावित जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांची नावे व क्षेत्रफळ:
६. विद्यमान पिकांचा तपशील :-

हंगाम	पिकांचे नाव	लागवड केलेले क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	ओलित क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)	सूक्ष्म जलसिंचना-खालील क्षेत्र (हेक्टरमध्ये)
खरीप				
रब्बी				
उन्हाळी				
बारमाही				

७. सिंचनाचा स्रोत ..... (विहीर/ विंध्य विहीर/ खोदलेली विहीर निविंधण विहीर)

विहीरीचा तपशील

विहीरीचा नोंदणी क्रमांक : .....

खोली : .....

व्यास : .....

पंपाचा प्रकार : .....

पंपाची क्षमता (अश्वशक्ती) : .....

पंपाद्वारे पाणी उपसण्याचा तपशील :-

(एक) खरीप : ..... तास/ दिवस

(दोन) रब्बी : ..... तासदिवस /

(तीन) उन्हाळी : ..... तास/ दिवस

यासोबत ७/१२ उताऱ्याची प्रत जोडलेली आहे.

घोषणापत्र

मी/आम्ही ..... याद्वारे गांभीर्यपूर्वक दृढकथन करतो/ करते आणि नमूद करतो/ करते की वरील अर्जामध्ये देण्यात आलेली माहिती माझ्या/आमच्या विश्वासाप्रमाणे व माहितीप्रमाणे खरी बिनचूक आहे.

मी/आम्ही ..... हमी देतो/ देते की प्रस्तावित जास्त पाणी लागणारी पिके ही सूक्ष्म जलसिंचन पद्धतीने ओलिताखाली आणली जातील आणि प्रस्तावित पिकांखालील क्षेत्र पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या पूर्व परवानगी शिवाय कधीच वाढविण्यात येणार नाही. असे न केल्यास पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला कोणत्याही वेळी परवानगी रद्द करण्याचा किंवा ती परत घेण्याचा हक्क असेल.

दिनांक :

ठिकाण :

अर्जदाराची स्वाक्षरी

नमुना सहा
नियम १५(२) पहा

अधिसूचित क्षेत्रात जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांच्या लागवडीसाठी परवानगी देणे / नाकारणे

क्र. .... दिनांक : .....

१. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे श्री/श्रीमती..... श्री..... यांचा /यांची मुलगा/मुलगी/पत्नी, राहणार .....यांच्याकडून महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक ..... गाव ..... पंचायत ..... तालुका ..... जिल्हा ..... येथे ..... हेक्टर क्षेत्रात जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांची ----- (पिकांची नावे) लागवड करण्यासाठी अर्ज प्राप्त झाला आहे.
२. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीने, अर्ज आणि त्यासोबत जोडलेल्या कागदपत्रांची छाननी केली असून वस्तुस्थितीची खात्री पटल्यानंतर आणि जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा,..... जिल्हा..... यांचे तांत्रिक मत जाणून घेतल्यानंतर, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, अर्जात नमूद केलेल्या प्रयोजनासाठी वर्ष ..... मध्ये प्रतिविन ..... क्यूबीक मीटर एवढे भूजल उपश्याची उक्त परवानगी देत आहे/ त्यास नकार देत आहे.
३. ही परवानगी दिनांक ..... पासून दिनांक ..... पर्यंत ग्राह्य असेल.
४. पुढील अटींच्या अधीन राहून ही परवानगी देण्यात येत आहे :-
 (क) अर्जदार, जास्त पाणी लागणाऱ्या पिकांसाठी परवानगी मिळालेल्या क्षेत्रांहून अधिक क्षेत्र लागवडीखाली आणणार नाही. त्याने असे केल्याचे आढळून आल्यास, अर्जदारावर पुढील तीन वर्षांकरिता कोणत्याही बारमाही पिकांची लागवड करण्यासाठी बंदी घालण्यात येईल;
 (ख) अर्जदाराणे जलसंधारणाऱ्या उपाययोजना स्व.खर्चाने कराव्यात.
 (ग) विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा इतर कोणत्याही अटी/शर्थी.

दिनांक :

ठिकाण :

पाणलोट जलसंपत्ती समितीचा पदनिर्देशित
 अधिकारी यांची स्वाक्षरी व मोहोर

संपर्क : ईमेल-----, संकेतस्थळ -----, दूरध्वनी क्रमांक -----, फॅक्स क्रमांक -----

नमुना सात
(नियम १६(१) पहा)
वेधन रिंग/विंधण यंत्राच्या नोंदणीसाठी अर्ज

१.	अर्जदाराचे नाव	
२.	आधार क्रमांक	
३.	अर्जदार महाराष्ट्राचा रहिवासी आहे काय?	होय/ नाही
४.	दूरध्वनी/ भ्रमणध्वनी क्रमांकसहित पूर्ण पत्ता	
५.	व्यवसाय संस्थेचे नाव नोंदणी क्रमांक	
६.	व्यवसाय संस्थेचा पत्ता	
७.	दूरध्वनी/ भ्रमणध्वनी क्रमांक	
८.	ई-मेल पत्ता	
९.	खोदकामासाठी निवडण्यात आलेल्या जिल्ह्याची नावे (कामाचे क्षेत्र)	
१०.	वेधन रिंगचा/विंधण यंत्राचा तपशील	
	वेधन रिंगचे/विंधण यंत्राचे वर्णन	
	विंधण यंत्र/रिंगचा प्रकार	
	विंधण यंत्राचा प्रकार – रोटरी/डीटीएच	
	विंधण यंत्र / रिंगची कॉम्प्रेसर क्षमता	दाब : ..... पी.एस.आय. दाब : ..... सी.एफ.एम.
११.	अर्जसोबत जोडण्यात आलेल्या कागदपत्रांच्या प्रती	
	(एक) आयकर विवरणपत्र	
	(दोन) व्यवसाय संस्थेचे वैध नोंदणी प्रमाणपत्र	
	(तीन) विंधण यंत्राच्या आरटीओ कडील नोंदणीचे प्रमाणपत्र	
	(चार) आरटीओ कडे टॅक्स भरल्याची अद्यावत पावती	
	(पाच) विंधण यंत्राचे अद्यावत विमा प्रमाणपत्र	
	(सहा) मालक/ व्यवसाय संस्थेचे पैन कार्ड/ टॅन कार्ड	
	(सात) नोंदणी फी रु. ..... / पावती	
दिनांक :		विंधण यंत्र मालकाचे नाव/ व्यवसाय संस्थेचे नाव
ठिकाण :		स्वाक्षरी मोहोर

नमुना आठ
(नियम १६(३) पहा)
वेधन रिगचे/विंधण यंत्राचे नोंदणी प्रमाणपत्र

विंधण यंत्र / रिग मालकाचे नाव, संपूर्ण पत्ता					
व्यवसाय संस्थेचे नाव/ पत्ता					
विंधण यंत्र / वेधन रिगचा प्रकार					
विंधण यंत्र / रिग वेल वाहन वाहक क्रमांक					
कॉम्प्रेसरची क्षमता	दाब : .....पी.एस.आय.				
	दाब : .....सी.एफ.एम.				
विंधण यंत्र / वेधन रिग नोंदणी क्रमांक					
नोंदणी प्रमाणपत्राचा वैधता कालावधी					

महत्वाची सूचना :

१. हे नोंदणी प्रमाणपत्र फक्त महाराष्ट्र राज्यातच वैध असेल.
२. नोंदणी प्रमाणपत्राचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर या विंधण यंत्राद्वारे विंधण विहीर खोदता येणार नाही. तसे केल्याचे आढळून आल्यास, संबंधीत विंधण यंत्र मालक अधिनियमाच्या कलम ५२ व ५३ च्या तरतुदीनुसार शिक्षेस पात्र राहील.
३. महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ अन्वये करण्यात अलेल्या तरतुदीनुसार आणि महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) नियम, २०१८ द्वारे विहित करण्यात आलेल्या नमुन्यातील करारनाम्यानुसार खोदकाम करण्यात यावे.

दिनांक :

ठिकाण :

**प्राधिकाऱ्याची स्वाक्षरी, नाव,
पदनाम व मोहोर.**

संपर्क : ईमेल-----, संकेतस्थळ -----, दूरध्वनी क्रमांक -----, फॅक्स क्रमांक -----

नमुना- नऊ नियम ३२(१) पहा

अधिसूचित क्षेत्रात विहीर खोदण्यासाठीच्या परवानगी साठीचा अर्ज.

१. (एक) अर्जदाराचे नावः
(दोन) वडील/पतीचे नावः
(तीन) आधार क्रमांक :
(चार) पूर्ण पत्ता:
(पाच) दुरध्वनी/भ्रमणध्वनी क्रमांकः

२. ठिकाण :
(एक) महसूल सर्वेक्षण/ महसुली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांकः
(दोन) गावाचे नांव :
(तीन) ग्रामपंचायतीचे नांव :
(चार) तालुका :
(पाच) जिल्हा:

३. खोदकाम करावयाच्या विहीरीचा तपशील
(क) प्रस्तावित विस्तार : भूपातळीखालील खोली.....मीटर
व्यास.....मीटर
(ख) प्रस्तावित विहीरीपासून नजिकच्या विहीर/विंधणविहीर/कूपनिलिकेचा
(ग) प्रयोजन : पिण्यासाठी / घरगुती/शेती/ फलोत्पादन/ औद्योगिक/ इत्यादी

४. जर वापर हा शेतीसाठी प्रस्तावित असेल तर.....
(क) शेतकऱ्याची वर्गवारी : अत्यल्प भूधारक शेतकरी/ अल्पभूधारक शेतकरी
(ख) मालकीच्या एकूण जमिनीचे क्षेत्र :
(ग) सिंचनाखाली येणाऱ्या जमिनीचे क्षेत्र :
(घ) लागवड करावयाच्या पिकांचा तपशील :

५. जर पिण्याच्या प्रयोजनार्थ वापर प्रस्तावित असेल तर.....
(क) व्यक्तींची एकूण संख्या :
(ख) प्रतिदिन पाण्याचीएकूण गरज : ..... किलोलीटर मध्ये

६. जर औद्योगिक प्रयोजनासाठी वापर प्रस्तावित असेल तर.....

(क) उद्योगाचा प्रकार :

(ख) काम करणाऱ्या व्यक्तींची संख्या :

(ग) उद्योगात वापल्या जाणाऱ्या पाण्याचे प्रयोजन :

प्रक्रिया/ धुलाई/ शीतलीकरण/ बाष्पक/ घरगुती व

स्वच्छता/ बागकाम

७. जर अर्जदार हा जमीन मालक नसल्यास : जमीन मालकाची मंजूरी

घेण्यात आली आहे किंवा कसे (प्रत जोडण्यात यावी.)

घोषणापत्र

मी/आम्ही..... याद्वारे गांभीर्यपुर्वक दृढ कथन करतो/करते आणि नमूद करतो/करते की, वरील अर्जात देण्यात आलेली माहिती माझ्या माहिती प्रमाणे आणि विश्वासप्रमाणे खरी व बिनचूक आहे.

मी/आम्ही .....आणखी असेही घोषित करतो/करते की, मी/आम्ही हा अर्ज ..... म्हणून करीत आहे आणि हा अर्ज करण्यासाठी आणि त्याचे सत्यापन करण्यासाठी मी/आम्ही सक्षम व प्राधिकृत आहे/आहोत.

दिनांक :

ठिकाण :

अर्जदाराची स्वाक्षरी
संपूर्ण नाव व पत्ता

टिप :

- १) अपूर्ण अर्ज कोणतेही कारण न देता नाकारण्यात येतील
- २) जमीन मालकाची मंजूरी (जर असा मालक अर्जदार नसेल तर) अर्जासोबत जोडणे आवश्यक आहे.
- ३) प्रत्येक विहीरीसाठी स्वतंत्र परवाना मिळविण्यात यावा.
- ४) ७/१२ च्या उताऱ्याची प्रत.

नमुना - दहा
(नियम ३३(१) पहा)
अधिसूचित क्षेत्रात विहीर खोदण्यासाठी परवानगी देणे/परवानगी नाकारणे

क्रमांक ..... **दिनांक .....**

अर्ज क्रमांक..... दिनांक..... च्या संदर्भात श्री/श्रीमती....., श्री/श्रीमती..... यांचा/ यांची मुलगा/ मुलगी/ पत्नी राहणार.....यांना, याद्वारे .....या प्रयोजनासाठी .....जिल्ह्यातील ..... तालुक्याच्या .....गावाच्या .....ग्रामपंचायतीतील महसूल सर्वेक्षण/ महसूली भूमापन/गट क्रमांक/ शहर भूमापन क्रमांक .... मध्ये ... मीटर खोलीची आणि ..... मिलीमीटर व्यासाची विहीर खोदण्याची परवानगी देण्यात येत आहे/परवानगी नाकारण्यात येत आहे.

२. ही परवानगी पुढील अटींच्या अधीन राहून देण्यात येत आहे:-

(एक) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीस किंवा प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, नव्याने खोदलेल्या विहीरीच्या जागी प्रवेश करण्याचा आणि तिची पाहणी करण्याचा अधिकार असेल.

(दोन) विहीरीचा मालक, जिल्हा प्राधिकरणाकडे नवीन विहीरीची नोंदणी करील.

(तीन) परवानाधारकाने वर नमूद केलेल्या विहीरीच्या संबंधातील नियमावलीचे पालन केले पाहिजे.

(चार) परवानाधारक हा विशेषरित्या अर्ज केलेल्या कारणाशिवाय कोणत्याही अन्य कारणासाठी नूतनीकरण केल्यानंतर विहीरीमधून उपसा करणार नाही.

(पाच) परवानाधारक हा, विहीरीचे नूतनीकरण केल्यानंतर भूजलाचा कोणताही व्यापार अथवा विक्री करणार नाही.

(सहा) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला लोकहितार्थ आवश्यक आहे असे वाटत असेल तर, विहीर बंद करण्याच्या किंवा अधिग्रहण करण्याचा अधिकार राहील.

(विहीत करावयाच्या) कोणत्याही अन्य शर्ती

दिनांक :

ठिकाण :

पदनिर्देशित अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी

संपर्क : ईमेल-----, संकेतस्थळ -----, दूरध्वनी क्रमांक -----, फॅक्स क्रमांक -----

करारनामा

(रु. १००/- च्या मुद्रांक कागदावर)

हा करारनामा, एकापक्षी, ...येथे कार्यरत असणाऱ्या राज्य भूजल प्राधिकरण महाराष्ट्र (यात पुढे याचा निर्देश ‘राज्य भूजल प्राधिकरण’ असा करण्यात आला आहे.) यांच्यावतीने कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद.....जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा.....आणि दुसऱ्या पक्षी रिगमालक श्री.....(संपूर्ण नाव) राहणार.....व्यवसाय संस्था असलेला, व्यवसाय संस्थेचे नांव.....पता.....(यात यापुढे ज्याचा निर्देश ‘नोंदणीकृत रिग मालक’ असा करण्यात आला आहे.) त्यांच्यामध्ये महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ च्या तरतूदीनुसार व सुधारीत नियमांनुसार बंधनकारक असलेल्या विधण यंत्राच्या नोंदणीच्या प्रयोजनार्थ दि. .....या दिवशी करण्यात आला आहे.

१. महाराष्ट्र राज्यातील विंधणविहीन/कूपनलिका यांचे बांधकाम महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ आणि महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) नियम, २०१८ (यापुढे ज्याचा निर्देश “नियम” असा करण्यात आला आहे.) यानुसार खोदकाम करण्याचे ज्याने मान्य केले आहे असा विधणयंत्र मालक श्री.....यांच्या मालकीच्या आर.टी.ओ. वाहन नोंदणी क्रमांक.....आणि भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा नोंदणी क्रमांक .....असलेल्या .....च्या सहाय्याने करण्यात येईल.

२. आणि उपरोक्त नोंदणीकृत विंधणयंत्र मालकास विंधणविहीन/कूपनलिका यांचे बांधकाम करण्यास पुढील अटींवर मान्यता देण्यात येत आहे. :-

क) महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ खाली विनिर्दिष्ट केलेले नियम आणि उपनियम यानुसार आणि विंधणयंत्राच्या नोंदणीस मंजूरी देताना वेळोवेळी सुधारणा केल्यानुसार राज्य भूजल प्राधिकरणाद्वारे घालून दिलेल्या विनिर्दिष्ट अटी व शर्तीनुसार महाराष्ट्र राज्यातील विंधणविहीरीचे बांधकाम हाती घ्यावे.

ख) खोदकाम पूर्ण झाल्याचा अहवाल, विहीत नमुन्यातील (नमुना क्रमांक १) मध्ये विंधणविहीरीच्या मालकाकडे आणि माहितीसाठी स्थानिक राज्य भूजल प्राधिकरणाकडे पाठविण्यात आला पाहिजे.

(१) विंधणविहीन/कूपनलिकेतील अपघात टाळण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या केसिंग पाईप चांगल्या प्रतीच्या असाव्यात. विंधणविहीरीचा वापर थांबला असला तरी अपघात टाळण्यासाठी वापरात येणाऱ्या केसिंग पाईप काढून टाकण्यात येऊ नयेत.

(२) प्रत्येक यशस्वी विंधणविहीरीसाठी एअरलिफ्ट पद्धतीद्वारे ९०° व्ही नॉच खाच वापरून विंधणविहीरीची क्षमता चाचणी करण्यात यावी. आणि तिची योग्य नोंद ठेवण्यात यावी.

(३) जेव्हा जेव्हा गरज भासेल तेव्हा तेव्हा राज्य भूजल प्राधिकरणाकडून किंवा त्यांच्या अधिकृत प्रतिनिधीकडून खोदण्यात आलेल्या कोणत्याही विंधणविहीरीच्या/कूपनलिकेच्या मोजमापाची तपासणी करण्यात येईल.

ग) नोंदणीकृत रिगमालक, प्रत्येक विंधणविहीरीच्या जागेवर दर ३ मीटरच्या अंतराने खोदकामादरम्यान येणाऱ्या भूस्तराचे नमुने गोळा करील व ते विंधण विहीर पूर्ण झाल्याच्या अहवालासह जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिकाकडे सुपूर्द करील.

घ) नोंदणीकृत विंधणयंत्र मालक पुढील नियमांचे पालन करील:-

(एक) खाली पडू शक्तील अशा वस्तु व्यक्तींवर आदळू नयेत यासाठी योग्य ते आगाऊ उपाय योजण्यात येतील.

(दोन) नोंदणीकृत विंधणयंत्र मालकास मजूरांना किमान वेतन अधिनियमानुसार मजूरी द्यावी लागेल.

ड) माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने व महाराष्ट्र शासनाने दिलेल्या निर्देशानुसार कोरड्या व उघडया विधण विहीरी/कूपनलिकेमधील बालकांच्या अपघातावर नियंत्रण आणण्यासाठी नोंदणीकृत विंधण यंत्र मालकाने सर्व नियमांचे पालन करावे व आवश्यक त्या खबरदारीच्या उपाययोजना घ्याव्यात.

च) नोंदणीकृत विंधणयंत्र मालक त्याच्या द्वारे वापरण्यात येणाऱ्या विंधणयंत्राच्या आणि इतर उपकरणांच्या संदर्भात पुढील विनियमांचे अनुपालन करील:-

(एक) रिग आणि त्याच्या जोडण्या, नांगर (हुक) आणि सहाय्यभूत साधने ही -

क. चांगल्या प्रकारे यांत्रिक रचना केलेली, उत्तम प्रतींच्या साहित्याने बनविलेली आणि पुरेशी मजबूत असावी.

ख. यंत्राची योग्य दुरुस्ती करून ते चातू स्थितीत ठेवण्यात आलेले असावे.

ग. विंधण्यंत्र चालक हा पुरेसा शिक्षीत व वैध वाहन परवानाधारक असावा.

छ) विंधण्यंत्रावर काम करणाऱ्या कामगारांना सर्व प्रकारच्या सुरक्षा, सुविधा या प्रथमोपचार संचासह पुरविण्याची जबाबदारी विंधण्यंत्र मालकाची राहील.

ज) खोदकामा दरम्यान कोणत्याही स्थळी किंवा स्थळावर जे कोणत्याही वर्णनाचे सर्व सोने, चांदी, तेल, खनिज, सर्व रत्ने, नाणी, खजिना, स्मारकावशेष, पुरातन वस्तू किंवा सार्वजनिक हितसंबंधाची कोणतीही वस्तू आणि इतर तत्सम वस्तू सापडल्या असतील तर त्या सरकारच्या मालकीच्या असतील आणि सरकारी मालमत्ता ठरतील. नोंदणीकृत विंधण्यंत्र मालक अशा तहसिलदार/उपविभागीय महसूल अधिकारी/जिल्हाधिकारी यांना सूचित करून तात्काळ जबळच्या पोलिस ठाण्यात पोहचवील.

झ) नोंदणीकृत रिगमालक याद्वारे राज्यातील सर्व उपरोक्त शर्तीचे काटेकोरपणे पालन करून, विंधणविहीर/कूपनलिकेचे बांधकाम करण्याचे मान्य करीत आहे आणि राज्य भूजल प्राधिकरण नोंदणीकृत खोदकाम रिगमालकास उपरोक्त बांधकाम करण्याची परवानगी देत आहे.

३) सदर करारनामा हा करारनाम्याच्या दिनांका पासून एक वर्षाच्या कालावधीसाठी वैध राहील. त्यानंतर करारनाम्याचे नुतनीकरण न केल्यास ते रद्रदबातल ठरेल.

४) नोंदणीची कागदपत्रे रिग सोबत ठेवण्यात यावीत. तसे केले न गेल्यास महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ आणि त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांनवये (नियम क्र. ५२ आणि नियम क्र. ५३) आवश्यक ती कारवाई करण्यात येईल.

५) राज्य भूजल प्राधिकरणने प्राधिकृत केलेल्या अधिका-यांनी मागणी केल्यास विंधण्यंत्र नोंदणी प्रमाणपत्र सादर करण्यात यावे.

६) नोंदणीबाबत विंधण्यंत्र मालकाने दिलेली माहिती खोटी असल्याचे आणि कागदपत्र (पत्रे) बरोबर नसल्याचे आढळून आल्यास राज्य भूजल प्राधिकरण नियमांमधील तरतूदीनुसार विंधण्यंत्र नोंदणी रदद करण्यात येईल.

७) विंधणविहीर/कूपनलिका खोदताना नोंदणीकृत विंधण्यंत्र मालकाने महाराष्ट्र राज्य भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ व त्याखालील नियमांचे पालन केले नसल्याचे आढळून आल्यास त्या रिग मालकाची नोंदणी संपूष्टात येईल.

८) महाराष्ट्र राज्य भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ व त्याखालील नियमांनुसार विंधणविहीरीचे/कूपनलिकेचे बांधकाम करणे नोंदणीकृत विंधण्यंत्र मालकास बंधनकारक असेल. विंधणविहीर/कूपनलिका ६० मीटर पेक्षा जास्त खोल खोदण्यात येऊ नये.

९) विंधण्यंत्र मालकाने केवळ दिलेलेच काम पूर्ण करावे. त्यापेक्षा अधिकच्या कामासाठी, विंधण्यंत्राच्या कोणत्याही नुकसानीबद्दल किंवा चुकीने झालेल्या अधिकच्या कामाच्या निधीसाठी कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद किंवा जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा हे जबाबदार असणार नाहीत.

१०) नोंदणीकृत विंधण्यंत्र मालक विंधणविहीर/कूपनलिकेच्या खोदकामाचा तपशील विहीत नमून्यात नोंदवहीत नमूद करील आणि राज्य भूजल प्राधिकरणाच्या मागणीनुसार ती नोंदवही सादर करील.

११) प्रत्येक विंधणविहीर पूर्ण झाल्याच्या अहवालाची प्रत जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिकाला/कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांना सादर करण्यात येईल.

१२) नोंदणीकृत विंधण्यंत्र मालक हा त्याच्याकडील कामगारांच्या कोणत्याही प्रकारच्या अपघातासाठी, इजेसाठी जबाबदार राहील आणि त्यांना वैद्यकीय मदत अथवा भरपाई देण्याची पूर्व जबाबदारी विंधण्यंत्र मालकाची राहील.

१३) या करारनाम्या बाबतीत सर्व अधिकार राज्य भूजल प्राधिकरणाकडे राखून ठेवलेले असतील आणि राज्य शासनाकडून/प्राधिकरणाकडून त्यात बदल किंवा फेरबदल करण्यात येईल किंवा ते पुनर्स्थापित करण्यात येतील.

१४) या करारनाम्याची अधिकारीता महाराष्ट्र राज्याकडे असेल. या गोष्टीची साक्ष म्हणून पक्षकारांनी आपल्या सह्या प्रारंभी वर दिलेल्या दिवशी व वर्षी केल्या आहेत.

१. श्री..... नोंदणीकृत विधणयंत्र मालक यांनी खालील व्यक्तींच्या समक्ष स्वाक्षरीत व मोहोरबंद केले.
२. श्री..... यांनी महाराष्ट्र शासन व राज्य भूजल प्राधिकरण यांच्यासाठी व त्यांच्या वर्तीने खालील व्यक्तींच्या समक्ष स्वाक्षरीत व मोहोरबंद केले.

१. श्री..... (नाव व पूर्ण पत्ता)
२. श्री.....(नाव व पूर्ण पत्ता)

घोषणापत्र

(रु. १००/- च्या मुद्रांक पत्रावर)

मी, महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ आणि त्याखाली केलेले नियम यांच्या तरतुदीचे तसेच खोदकाम वेधन रिगच्या नोंदणीस मंजूरी देतेवेळी, राज्य प्राधिकरणाने घालून दिलेल्या विनिर्दिष्ट अर्टीचे व शर्तीचे पालन करण्याचे वचन देतो.

मी, माझ्याकडून कामाच्या क्षेत्रामध्ये आणि त्या बाहेर खोदकाम करण्यासाठी करण्यात आलेल्या कामाचा सर्व तपशील सादर करील. मी, जेव्हा जेव्हा गरज असेल तेव्हा तेव्हा, राज्य भूजल प्राधिकरण किंवा त्यांचा प्रतिनिधी यांना वाहनाची किंवा अभिलेखाची तपासणी करण्यासाठी प्रतिबंध करणार नाही.

मी वचन देतो/देते की, खोदकामाचा सर्व तपशील जतन करून ठेवील आणि राज्य भूजल प्राधिकरण किंवा त्याचा प्रतिनिधी कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद..... / जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा..... यांना तपासणीसाठी उपलब्ध करून देईल आणि खोदलेल्या विहीरीतून प्राप्त झालेल्या भूजलाचा अहवाल उपलब्ध करून देईल.

मी, विहीर खोदताना प्रत्येक तीन मीटर वरील भूस्तराचे आणि इतर उत्खनन झालेल्या साहित्याचे नमुने संबंधीतांकडे सुपूर्द करण्याच्या शर्तीचे अनुपालन करील आणि विधणविहीर खोदन झाल्याच्या दिनांकापासून सात दिवसांच्या आत कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद..... /जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा..... यांना त्यांच्या अभिलेखात ठेवण्यासाठी उपलब्ध करून देईल.

मी वचन देतो/देते की, मी

- क) विहीर खोदताना उत्खनन केलेल्या अशा भूस्तराचे प्रमाण आदेशात विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे जतन करील.
- ख) माझ्याकडून करण्यात आलेल्या कामासाठी जी आवश्यक असेल अशा भरपाई करीता केवळ मीच जबाबदार असेल आणि त्यासाठी इतर कोणतीही यंत्रणा किंवा संघटना किंवा व्यक्ती जबाबदार असणार नाही.
- ख) मी, विंधणविहीर/कूपनलिका खोदताना जीवधेणा अपघात होणार नाही याची सर्वतोपरी काळजी घेईल.
- ग) मी, वेधन रिगच्या नोंदणीच्या नियतकालिक नूतनीकरणाबाबत राज्य प्राधिकरणाला कळवील.

दिनांक :

ठिकाण :

स्वाक्षरी
(नाव .....)
व्यवसाय/संस्था .....

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

शामलाल गोयल,
शासनाचे अपर मुख्य सचिव.

क्रमांक : आपना-२०१६/प्र.क्र.५०२/पापु-१५
 पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
 सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय
 इमारत संकुल,
 लोकमान्य टिळक मार्ग, मुंबई ४०० ००१
 दिनांक २५ जुलै २०१८.

१. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,
२. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
३. सर्व मंत्री/ राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
४. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/ विधानसभा, विधानभवन, मुंबई,
५. सर्व मा.संसद सदस्य/ विधानमंडळ सदस्य, महाराष्ट्र राज्य,
६. मा.मुख्य सचिव,
७. सर्व मंत्रालयीन विभागांचे अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव,
८. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
९. *प्रबंधक, मूळ शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
१०. *प्रबंधक, अपील शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,
११. *प्रबंधक, लोकायुक्त आणि उप लोकायुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
१२. *सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
१३. *प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधिमंडळ सचिवालय (विधानसभा), मुंबई,
१४. *प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधिमंडळ सचिवालय (विधानपरिषद), मुंबई,
१५. *सचिव, राज्य निवडूनक आयोग, नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई,
१६. *महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, मुंबई,
१७. *महालेखापाल, महाराष्ट्र-१ (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई,
१८. *महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, नागपूर,
१९. *महालेखापाल, महाराष्ट्र-२ (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, नागपूर,
२०. *सचिव, राज्य मुख्य माहिती आयुक्त यांचे कार्यालय, नवीन प्रशासकीय भवन, मुंबई,
२१. *प्रबंधक, राज्य मानवी हक्क आयोग, मुंबई ४०० ००१,
२२. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई (२ प्रती प्रसिद्धीकरिता),
२३. संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा, भूजल भवन, शिवाजीनगर, पुणे,
२४. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई,
२५. अध्यक्ष, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई,
२६. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
२७. निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
२८. सर्व विभागीय आयुक्त,
२९. सर्व जिल्हाधिकारी,
३०. सर्व आयुक्त, महानगरपालिका,
३१. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,

- ३२. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
- ३३. सर्व मुख्याधिकारी, नगरपालिका/ नगरपंचायत,
- ३४. सर्व मंत्रालयीन विभागांच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख,
- ३५. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग/कार्यासन पापु-० २ (विभागाच्या संकेतस्थळावर प्रसिद्धीकरिता)
- ३६. ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, ग्रंथालय, सहावा मजला, विधान भवन, मुंबई ४०० ०३२ (१० प्रती)
- ३७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासाठे
- ३८. निवडनस्ती.

(* पत्राने)

महेश सावंत,
शासनाचे उप सचिव.

WATER SUPPLY AND SANITATION DEPARTMENT

G.T. Hospital Building premises, Lokmanya Tilak Marg,
Mumbai 400001, dated 25th July 2018

NOTIFICATION

Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act, 2009.

No. APN-2016/C.R.502/WS-15.-The following draft rules, which the Government of Maharashtra proposes to make in exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 57 of the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009 (XXVI of 2013), and of all other powers enabling it in this behalf, is hereby published as required by sub-section (1) of section 57 of the said Act, for the information of all the persons likely to be affected thereby; and notice is hereby given that the said draft will be taken into consideration by the Government of Maharashtra on or after the 01st day of September, 2018.

2. Any objections or suggestions which may be received by the Additional Chief Secretary, Water Supply and Sanitation Department, G.T. Hospital Building premises, Lokmanya Tilak Marg, Mumbai 400 001, from any persons with respect to the said draft before the aforesaid date will be considered by the Government.

DRAFT RULES

1. *Short Title* - These rules may be called the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Rules, 2018

2. *Definitions* -

(1) In these rules, unless the context otherwise requires -

- a) "Act" means Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act, 2009 (XXVI of 2013);
- b) "Form" means Forms appended to these rules;
- c) "Section" means Section of the Act.

(2) Words and expressions used in these rules but not defined herein shall have the same meanings as respectively assigned to them in the Act.

3. *Manner of exercising powers and discharging functions and duties of State Authority* -

The State Groundwater Authority shall exercise powers conferred on it and discharge such functions and duties under the Act in the manner as prescribed by these rules.

4. *Invitees and their terms and conditions of services -*

(1) As per sub-section (1) of section 3, the Government may -

recommend two invitees who shall have following qualifications and experience, namely -

(a) *Invitee member (One Woman Representing users of Groundwater) shall -*

(i) be a groundwater user in the state of Maharashtra,

(ii) have capability to represent the groundwater users from various agro-climatic zones of the State of Maharashtra, and

(iii) have experience of implementation of participatory groundwater management projects in the State of Maharashtra.

(b) *Invitee member (An Expert in the field of Groundwater) shall -*

(i) have post graduate degree in Geology and doctorate degree in Hydrogeology, and

(ii) have at least ten years of working experience in hydro-geological studies in the State of Maharashtra, and

(iii) have experience of implementation of participatory groundwater management projects in the State of Maharashtra.

(2) Terms and conditions of services for these 2 invitees, their duties and functions shall be the same as are applicable for the special invitees under section 6 of the Water Resources Act, 2005

5. *Protection and Preservation of water quality -*

(1) As per sub-section (3) of section 6 of Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009, for the protection and preservation of groundwater quality of all the existing drinking water sources in the State, if the State Groundwater Authority as defined in the Act is of the opinion that it is expedient to protect and preserve the groundwater quality of any of the existing drinking water sources and recharge-worthy areas, the State Groundwater Authority may, either *suo-moto* or based on the reports of quality of groundwater received from the concerned departments and providing an opportunity of being heard to the concerned parties, pass orders for total ban on or prohibition of-

(a) storage and disposal of untreated effluents and hazardous wastes by various industries like processing industries, chemical factories, sugar factories, paper mills, agro processing units, activities connected to animal husbandry, aquaculture, livestock and poultry farms, etc., or

(b) disposal of any untreated sewage or sullage or municipal solid waste by any of the urban local bodies (ULBs) and Panchayat Raj Institutions (PRIs).

(2) The State Groundwater Authority shall direct the concerned agencies to monitor and analyse the quality of groundwater where order under above sub-rule (1) is passed by the State Groundwater Authority during the succeeding period as may be stated in the order.

(3) If the State Groundwater Authority, based on the reports of the concerned State Government agencies or expert organisations, is of the opinion that the disposal of effluents and/or solid wastes from industrial or processing units or disposal of untreated sewage and/or solid wastes by ULBs and PRIs or individuals are contaminating the groundwater meant for drinking water source, may take following measures to protect the drinking water sources and recharge-worthy areas in the State -

- It may direct the concerned Departments of the State Government to ensure that the disposal of effluents or solid wastes from industrial or processing units, and sewage and solid wastes from ULBs and PRIs or individuals is as per the standards prescribed by the concerned State Government agencies or Bureau of Indian Standards or any other concerned agency;
- It may direct the Environment Department of the State Government to monitor that the quality of effluents, solid wastes disposed off from industrial or processing units or untreated sewage and solid wastes disposed off by ULBs and PRIs or by individuals, which are contaminating the groundwater meant for drinking water sources, and recharge-worthy areas in the State, is as per the standards prescribed by the concerned State Government agencies or Bureau of Indian Standards or any other concerned agency;
- The monitoring reports for the above a) and b) shall be published annually and be kept on the website of the State Groundwater Authority and Groundwater Surveys and Development Agency (GSDA).

(4) (a) The State Groundwater Authority shall notify the polluting industry or processing unit and may direct its closure to the concerned departments of the State Government until the industry or processing unit, implements necessary measures and restores the quality of groundwater to potable standards as prescribed by Bureau of Indian Standards under IS 10500-91(Revised 2003) and as and when revised. As regards ULBs and PRIs, they shall prepare a time bound program for establishment of sewage treatment plant and solid waste management facility and implement it strictly.

(b) The State Authority may direct the State Government for incentives, awards, and prizes to be given to the non-polluting industries, processing units and to those who have successfully adopted practices to protect the quality of groundwater.

6. *Registration of wells and other provisions thereof -*

- (1) The State Groundwater Authority shall publish a notice mentioning the programme (calendar) and procedure for registration of all the wells, using print and electronic media, directing all owners of the existing wells in the notified and non-notified areas to register their wells.
- (2) Every owner of the well shall, within one hundred and eighty days from the date of the publication of the notice in the print media, apply to the District Authority as defined in the Act or its designated officer for registration of his/her well in **Form I**.
- (3) In case of the water supply schemes based on groundwater as a source, the respective agencies responsible for its operation and maintenance shall apply for registration of existing wells.
- (4) The decision regarding grant of registration of existing well(s) shall be taken by the District Authority or its designated officer and be intimated to the applicant within a period of ninety days from the date of receipt of the application(s).
- (5) The District Authority shall, after due verification, grant a certificate of registration of the existing well(s) in **Form II**.
- (6) The certificate of registration of the well(s) issued by the District Authority shall not entitle the owner of the well(s) to any right for unrestricted extraction of groundwater.
- (7) District Authority shall upload district-wise information of registration of wells in the State on the website provided by GSDA.
- (8) Pending communication by the District Authority, on the decision of the application for registration of well(s) under the rule, the owner of existing well(s) shall be entitled to continue extraction of groundwater in the same manner as he/she was using prior to the date of submission of the application for registration.
- (9) The certificate of registration of existing well(s) shall be valid for a period of twenty years from date of issue.
- (10) After expiry of registration, the well(s) shall have to be registered again in accordance with the procedure laid down under this rule or amendments thereof.
- (11) If any owner has more than one well, a separate registration for each well shall be necessary.

7. *Permission to dig/drill deep well(s) for drinking water purpose -*
  - (1) The State Groundwater Authority may grant permission to dig/drill deep well of more than 60 meters' depth in notified and non-notified areas for drinking water purpose.
  - (2) Every application in any of the notified or non-notified areas for permission to dig/drill deep well for drinking water purpose under sub-rule (1) above, shall be made in **Form III**, and in the case of the *gram panchayat*, ward committee, housing society, municipal council, municipal corporation or Maharashtra Industrial Development Corporation (MIDC) or any other planning authority for the area accompanied by its resolution and a fee as may be prescribed by the State Groundwater Authority. The application(s) shall be submitted to the District Authority. On receipt of such application(s), the District Authority shall refer the application to the District Senior Geologist, GSDA for technical opinion and recommendations.
  - (3) The District Senior Geologist, GSDA based on the hydro-geological and if required geophysical studies, shall submit a report to the District Authority within thirty days from the date of receipt of application from the District Authority.
  - (4) Depending on technical recommendations of the District Senior Geologist, GSDA, District Authority may grant or refuse the permission for digging/drilling deep well in **Form IV** within fifteen days after receipt of technical recommendations of the District Senior Geologist, GSDA.
8. *Levy of cess on the use of existing deep wells in non- notified Areas -*

The State Government shall, in consultation with the State Groundwater Authority, levy and collect a cess through Revenue Department on extraction of groundwater for Agricultural or Industrial usages from the existing deep wells in non- notified areas, which shall be two times the cess levied by the Maharashtra Water Resources Regulatory Authority (MWRRA) established under the Water Resources Act, 2005 and this cess shall be levied for every financial year and be collected before 31st March of that year.
9. *Levy of cess on use of existing deep wells in notified and non-notified areas till the notification of groundwater use plan and crop plan -*

The State Government shall, in consultation with the State Groundwater Authority, levy and collect a cess through Revenue Department on extraction of groundwater for agricultural or industrial usages from the existing deep wells in notified as well as non-notified areas, which shall be four times the cess levied by the MWRRA established under the Water Resources Act, 2005 and this cess shall be levied for every financial year and be collected before 31st March of that year.

10. *Monitoring the implementation of Integrated Watershed Development and Management Plan by District Watershed Management Committee -*

Following steps shall be taken for implementation of the integrated watershed development and management plan -

- (1) The District Watershed Management Committee shall monitor the implementation of integrated watershed development and management plan through the concerned departments for notified and non-notified areas in the district. Implementation priority shall be given to the notified areas.
- (2) The District Watershed Management Committee shall submit department wise budgetary requirement to the State Government through State Groundwater Authority for implementation of the integrated watershed development and management plan as approved by the State Water Council under Sub-Section (2) of Section 16 of the MWRRA Act, 2005. After receipt of the budgetary grant from the government, the said Committee shall further ensure the implementation and monitoring of the said approved plan.

11. *Recovery of the cost of rainwater harvesting structures, from the occupants in notified urban areas -*

- (1) The State Groundwater Authority shall issue directives to GSDA to provide the maps demarcating the recharge-worthy area where recharge is a necessity and guidelines for construction of appropriate rainwater harvesting structure(s) to the urban local bodies in the notified urban area(s).
- (2) The State Groundwater Authority shall issue directives to the concerned Authorities or local bodies, to make the construction of appropriate rainwater harvesting structure(s) mandatory in the recharge-worthy areas where recharge is a necessity as demarcated in the maps, having an area of 100 square meters or more.
- (3) If the occupants or developer or builder or society of the respective premises fail to construct the appropriate rainwater harvesting structure(s) within a period of six months from the date of issue of notice to the occupants, the concerned urban local body shall construct the rainwater harvesting structure(s), for such buildings and shall recover 1.25 times the cost of its/their construction.

12. *Rainwater harvesting on residential and non- residential buildings -*

- (1) Urban local bodies and PRIs shall approve the building plan of an area of 100 square meters or more, if the provision for appropriate rain water harvesting structure(s) are provided in the building plan.

- (2) The provision of the rainwater harvesting structure(s) should be such that the fifty per cent of the collected water should be recharged to the aquifer in case of recharge-worthy areas. In case of non-recharge worthy areas, sufficient underground storage tanks should be constructed within the premises and provisions for use of this water should be made.
- (3) The ULBs and PRIs shall provide permanent water supply connection and Occupancy Certificate to the concerned owner, only after receiving a satisfactory proof of compliance of construction of rainwater harvesting structure(s).

13. *Incentives for best practices and Innovative Activities -*

- (1) The State Groundwater Authority shall encourage or incentivise the best practices and innovative activities for those Watershed Water Resources Committees, villages, local communities or Non-Government Organisations who, through their innovations, activities, and persuasion have -
  - (a) improved the groundwater conditions in the notified areas.
  - (b) adopted self-regulation to prohibit water intensive crops in the areas,
  - (c) practiced annual water budgeting and ensured the implementation of groundwater use plans and crop plans,
  - (d) adopted self-regulation to further digging/drilling of deep wells in the area continuously,
  - (e) adopted techniques for water safety and security and made the area scarcity free,
  - (f) implemented innovative techniques of rainwater harvesting and water conservation,
  - (g) Performed cent-per cent registration of wells and ensured receipt of cess from the existing deep well owners.
- (2) Incentives for the above activities shall be decided by the State Government on recommendation of the State Groundwater Authority.
- (3) A separate committee shall be constituted by the State Groundwater Authority, for the selection and granting of incentives.
- (4) The cost of the incentives shall be borne by the Water Supply and Sanitation Department of the State Government.

14. *Directives for preparation of prospective crop plan based on groundwater use plan in the notified areas -*

- (1) On receipt of a copy of the notification of the area, and constitution of Watershed Water Resources Committee from the State Groundwater Authority, the State Government shall issue directives to the district officers Agriculture Department to prepare a prospective crop plan based on the groundwater use plan in the notified area. District

officers of Agriculture Department shall consult the District Authority, Watershed Water Resources Committee and *Panchayat* as the case may be while preparing of such plans and officers of GSDA shall provide all assistance.

- (2) After receipt of such directives from the State Government, the district officers of the Agriculture shall direct all the district officers of the concerned departments to make available the relevant data for the purpose.
- (3) After receipt of such directives from the State Government, district and taluka officers of the Agriculture Department shall collect all the relevant information pertaining to the existing cropping pattern and its water requirement and prepare village-wise prospective crop plan based on the groundwater use plan in consultation with district officers of GSDA.
- (4) Agriculture Department shall make all possible combination of crops that could be cultivated within the notified area until the total water requirement of all the crops in a given season is less than or is equal to groundwater available for that season.
- (5) While preparing the prospective crop plan, the cropping pattern of that area (as per agro climatic zone) the average consumption of water for each crop as finalized by the Water and Land Management Institute, Aurangabad, the precipitation of the previous hydrological cycle, and GSDA estimation, shall be considered.
- (6) The area under water intensive crops should not exceed the area of the crops taken in the previous year and should undertake to shift to alternate water saving irrigation practices e.g. drip irrigation etc., so that there is a net reduction in consumption of water. The Watershed Water Resources Committee should decide for increasing the crop area only based on such savings, assuming 30% reservation for drinking water in its jurisdiction.
- (7) A draft of the prospective crop plan shall be discussed with the *Gram panchayat* and after their consent, shall be placed for approval in the *Gram Sabha* of the respective *Gram Panchayat*.
- (8) After the approval of *Gram Sabha*, the *Gram Panchayat* shall submit plans to the Watershed Water Resources Committee.
- (9) Watershed Water Resources Committee shall compile all the plans and give approval for implementation and a copy of the same shall be forwarded to the District Authority.
- (10) District Authority shall notify these village-wise prospective crop plans.

15. *Permission for cultivation of water intensive crops in notified area -*

- (1) Any person who intends to cultivate a crop which is water intensive and has not been included in the approved crop plan shall apply in **Form V** with reasons to the Watershed

Water Resources Committee thirty days before the sowing period of the proposed water intensive crop, mentioning the name of the crop and the area to be cultivated, along with the payment of fees as decided by the State Groundwater Authority, if any.

- (2) The Watershed Water Resources Committee, in consultation with District Senior Geologist, GSDA shall communicate, within thirty days from the date of receipt of application, in writing to the applicant, about its decision regarding acceptance or refusal in **Form VI** for cultivation of water intensive crop and also to take such water conservation measures at his/her own cost mentioned in **Form VI**.
- (3) The Watershed Water Resources Committee shall obtain an undertaking from the applicant that he will use micro irrigation methods for water intensive crops.

16. *Terms and conditions of registration of drilling agencies -*

- (1) Every drilling agency, drilling machine operator or person who intends to carry on the business of drilling of well by a drilling rig in the state, shall have to register with GSDA by applying in **Form VII** alongwith fees as may be prescribed by the State Government for every drilling rig.
- (2) After notification of these Rules, the Director, GSDA shall publish a notice for registration of drilling agencies along with prescribed Application **Form VII** and information booklet mentioning the registration procedure.
- (3) Registration certificate issued by Director, GSDA shall be in **Form VIII** and would be valid for a period of three years from the date of registration.
- (4) On expiry of such period, the owner of the drilling rig shall apply for a fresh registration after following the procedure as laid down from time to time.
- (5) The drilling agency or drilling machine operator shall display the registration certificates on the drilling machines at all the times at a convenient place duly visible to the visitors.
- (6) The drilling agency or drilling machine operator shall not drill any well after the expiry of registration certificate. If found so, will be liable for punishment as per the provisions of Sections 52 and 53 of the Act.
- (7) If Director, GSDA is satisfied on a reference made to him or otherwise that the registration is not based on the facts or the holder of the registration has failed to comply with the conditions, subject to which the registration was granted, or has contravened the provisions of the Act or these Rules, may cancel the registration after providing an opportunity to the licensee of being heard.
- (8) The Director, GSDA may cancel or suspend the registration, or modify the conditions stipulated at the time of issue of the registration, if it is satisfied, based on one or more

reports in writing from the State Government or a reference made to him by the State Groundwater Authority or the District Authority, that a situation has arisen which warrants limiting the extraction of groundwater. No registration shall be cancelled without giving an opportunity of being heard to the registration holder.

(9) It shall be the responsibility of the driller and the land owner to refill and close down any dry well completely before leaving the site for avoiding any fatal accidents.

17. *Other members of the District Watershed Management Committee -*

The following shall be other members to be nominated by the State Government under Sub-section (2) of Section 18 of the Act on the District Watershed Management Committee -

1. One member of State Legislative Assembly from the concerned area as nominated by the Government of Maharashtra.
2. One member of the Maharashtra Jal Sandharan Parishad representing the area in the District.
3. Chairpersons of all the Watershed Water Resources Committees in the district.
4. Chairperson of Agriculture & Water Conservation Committee, Zilla Parishad.
5. Chairpersons of all *Panchayat Samitis* in the district.
6. Chief Executive Officer, Zilla Parishad.
7. Superintending Engineer (Irrigation Management), Water Resources Department of the district.
8. District Level Officer of Water Conservation Department.
9. District Level Officer of Maharashtra Jeevan Pradhikaran.
10. Superintending Agriculture Officer of the district, Agriculture Department.
11. District Senior Geologist, GSDA.

18. *Meetings of the District Watershed Management Committee -*

- (1) The District Watershed Management Committee shall conduct at least one meeting in each quarter.
- (2) The Chairperson may also call for a special meeting of the District Watershed Management Committee as and when required or on receipt of a requisition in writing from any member stating the issues for consideration at meeting.
- (3) Notice of regular meetings may be given to each of the members and invitees at least fifteen days in advance of the scheduled date.
- (4) The Chairperson shall preside over the meetings and conduct the business of the meeting. In absence of the Chairperson, the members who would be present, may elect

by majority, one of the members to preside over the meeting and carry out the business of the meeting.

(5) All questions which come up in any meeting shall be decided by a majority of votes of the members present. In the event of equality of votes, the chairperson of the meeting shall have casting vote.

19. *Implementation of decisions of the District Watershed Management Committee -*

- (1) The District Authority shall be responsible for the implementation of the decisions taken by the District Watershed Management Committee and forward the same to the concerned departments for necessary actions.
- (2) The District Authority shall conduct monthly meeting to review all the decisions and directives given to the concerned departments.
- (3) The status of compliance of the decisions of the District Watershed Management Committee shall be presented by the District Authority before the District Watershed Management Committee in each meeting.

20. *Preparation of Integrated Watershed Development & Management Plan -*

- (1) The District Watershed Management Committee shall prepare an Integrated Watershed Development and Management Plan as laid down under section 19 of the Act.
- (2) Such plan shall be prepared at watershed and/or aquifer level and these individual plans shall be merged into the sub-basin or basin-wise water plan.

21. *Prohibition of extraction of water from an existing well for a certain period -*

- (1) For the purpose of such prohibition, the District Authority shall prioritize the wells within the area of influence of the public drinking water source. Prohibitory orders will be first issued in respect of the wells from which groundwater is not extracted for use of irrigating standing crops and if necessary, for the wells from which groundwater is extracted for irrigating the standing crops.
- (2) If there is a single well in the area of influence of public drinking water source and having sufficient yield to provide drinking water to the villagers along with owner's water requirement for agriculture, in such case, instead of an order of prohibition, the District Authority may require the owner to make mandatory to make drinking water available to the villagers/ citizens.
- (3) The order under section 22 (1) and (2) of the Act, shall be served on the owner of the well and shall be given wide publicity.

22. *Protection of drinking water sources against contamination -*

- (1) If the District Authority is of the opinion that any of the public drinking water sources notified under section 20 have got contaminated by any means, shall take necessary steps immediately and in case of epidemics, without any delay, after verification of the contamination, to stop the source(s) of contamination or shall take such remedial measures as may be necessary.
- (2) If the contamination cannot be stopped at the local level, after such treatment as may be necessary, the District Authority shall stop the extraction of groundwater from the contaminated drinking water source till the contamination is completely removed/ stopped and shall make alternate arrangement of drinking water supply for the affected population.
- (3) The District Authority, if necessary, shall further refer the case to the State Groundwater Authority for removal of the contamination and the State Authority shall take necessary action as per Rule 5, above.

23. *Regulation of Extraction of Water from the wells in water scarcity areas -*

District Authority shall take necessary actions as per Rule 21, above, to regulate the extraction of water from the wells in any water scarcity area.

24. *Payment of compensation -*

- (1) Every person who is a bonafide owner of the well and whose well has been temporarily closed by the District Authority, under section 26, to protect the public drinking water source, shall submit an application through the Watershed Water Resources Committee or *Panchayat* with evidence for claiming monetary compensation for the crops standing at the time of receipt of the order for temporary closure of his well.
- (2) The Watershed Water Resources Committee or *Panchayat* through *Talathi* as the case may be, along with an Agriculture Officer shall conduct a *Panchanama* in presence of three witnesses from the village and collect all the information about each crop and area under the crop which were irrigated from the groundwater extracted from his/her well and which were standing at the time of issuing orders for temporary closure of his/her well by the District Authority for protecting the public drinking water sources.
- (3) Based on the evidence produced by the person making an application for compensation and the evidence submitted by the Watershed Water Resources Committee or *Panchayat*, the District Authority after hearing the concerned parties shall pass an order for payment of compensation, to the affected stakeholders whose well has been temporarily closed for protecting public drinking water source.

(4) A person who is not bonafide owner of the well but is using water from such well for cultivating the agriculture crops on contract basis or buying water from the bonafide owner of the well or a person who is engaged in sale or trading of groundwater extracted from the well, shall also be entitled for any compensation or any other benefit whatsoever, due to temporary closure of the well.

(5) No payment of compensation shall be made or no claim shall be entertained, if the owner of the well has sunk the well after notification of public drinking water source and its area of influence, without a legal permission.

(6) The payment of compensation for the loss of crop yield from the crops standing at the time of temporary closure of well shall be at the rate based on minimum support price declared by the Government of India or the State Government irrespective of the market fluctuation in the price of crops or any crop loan availed by the farmer.

25. *Establishment, Constitution and Incorporation of the Watershed Water Resources Committee -*

The State Groundwater Authority shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute the Watershed Water Resources Committee as per the provision of sub-section (2) of Section 29 for each notified area within a period of three months from the date of notification issued under Sub-section (2) of Section 4.

26. *Term of office of the members of the Watershed Water Resources Committee -*

(1) The term of office of the members of the Watershed Water Resources Committee shall be three years or for a period till the area is de-notified by the State Authority, whichever is earlier.

(2) If the State Groundwater Authority is convinced that the Watershed Water Resources Committee has misused the powers delegated under the Act or has defaulted in executing the jobs assigned to the Watershed Water Resources Committee under the provisions of the Act and after giving chance of being heard, shall dissolve the Watershed Water Resources Committee or issue necessary directions to the Watershed Water Resources Committee.

(3) The State Groundwater Authority shall reconstitute the Watershed Water Resources Committee within three months from the dissolution of the Watershed Water Resources Committee.

(4) Pending reconstitution of the Watershed Water Resources Committee, the State Groundwater Authority shall direct the State Government to appoint an Officer from GSDA to discharge the duties and functions of the Watershed Water Resources

Committee and implement the Integrated Watershed Development and Management Plan for the notified area prepared by the District Watershed Management Committee appointed by State Groundwater Authority.

(5) Any *Panchayat* within the notified area shall report to the District Authority or to the State Groundwater Authority, as the case may be, if the Watershed Water Resources Committee has not discharged its duties and functions related to the implementation of Integrated Watershed Development and Management Plan and the District Authority or the State Groundwater Authority, after verification of the facts through GSDA and through the District Watershed Management Committee, shall take such action(s) as may be deemed necessary after giving a chance of being heard to the concerned Watershed Water Resources Committee.

27. *Allowances for members of the Watershed Water Resources Committee* -

The non-government invitee members shall be entitled to receive Travelling Allowances (TA) and Daily Allowances (DA) from the Watershed Water Resources Committee to attend the meetings of the Watershed Water Resources Committee or the tours related with the assigned work, as per the prevailing norms of the State Government.

28. *Procedure to be followed at the meeting of the Watershed Water Resources Committee* -

- (1) The Watershed Water Resources Committee shall meet once in 3 months or earlier as and when required as per the urgency of the matter.
- (2) The member secretary shall issue notice of the meeting of the Watershed Water Resources Committee at least 7 days in advance.
- (3) If two-third members of the Watershed Water Resources Committee are not present at the scheduled time and venue of the meeting, the meeting shall be adjourned and shall be reconvened after one hour for which no quorum would be necessary.
- (4) The Member Secretary shall be responsible for recording the minutes of the meeting and communicate the decisions taken by the Watershed Water Resources Committee in writing to the respective departments or agencies, *Pancyayats*, the District Watershed Management Committee and Water Users Associations for compliance or information as the case may be.
- (5) The draft minutes of the meeting shall be circulated to all members for comments, if any, within seven days and shall be approved from the Chairman considering the comments received, and circulated to all members and the same shall be confirmed in the next meeting.

(6) Policy discussions and decisions taken by the Watershed Water Resources Committee shall be displayed at respective *Panchayats* at prominent public places for the information of the public.

29. *Groundwater Management for existing users of groundwater -*

The Watershed Water Resources Committee with technical support from Agricultural Department and GSDA, shall prepare a watershed or aquifer based groundwater use plan for the notified area as per the procedure laid down under Rule 20 and 22 and submit it to the District Authority who shall notify the same in the *Official Gazette* and also on the website of the District Collector and GSDA.

30. *Implementation of individual measures for artificial recharge of groundwater -*

- (1) The Watershed Water Resources Committee shall motivate the existing users of groundwater and owners of wells in the notified area to implement individual measures for artificial recharge to the groundwater as approved by the GSDA.
- (2) The expenditure for executing the individual measures for artificial recharge to groundwater shall be borne by the individual user of the groundwater or the owner of the well.

31. *Specification of cropping pattern -*

The Watershed Water Resources Committee shall discuss and approve the crop plan prepared by the Agriculture Department of the State Government as per the provisions under Section 10 (1) of the Act.

32. *Application for sinking new well in a notified area -*

- (1) Any person who intends to dig/drill well in the notified area, shall apply to the Watershed Water Resources Committee in **Form IX** accompanied by payment of a fee of Rs.100/-.
- (2) The Watershed Water Resources Committee shall obtain the recommendation of the GSDA on the application for sinking of new well in the notified area within thirty days from the date of receipt of the application.

33. *Period for granting permission or refusal to sink a new well in a notified area -*

- (1) Based on the recommendations of GSDA, the Watershed Water Resources Committee may grant the permission in **Form X** or may refuse the permission within a period of

forty-five days from the date of receipt of the application after giving an opportunity of being heard to the applicant. The reasons of refusal shall be recorded.

- (2) The permission to sink a new well shall be subject to the condition that the owner of the new well shall construct groundwater recharge structures as suggested by the GSDA within one year from the date of issue of the permission by the District Authority, and the cost of the groundwater recharge structures shall be borne by the applicant.

34. *Promotion of Community Participation -*

- (1) The District Authority shall direct the Agriculture Department along with all concerned departments to involve the local community and consider the opinion of the farmers within the notified area while preparing the crop plan and for selection of crops and total area under each crop before finalizing the crop plan for the notified area.
- (2) The District Authority shall direct Agriculture Department and GSDA to involve the farmers in the *Panchayat* in crop water budgeting for preparing groundwater use plan and crop plan.
- (3) All decisions taken by the Watershed Water Resources Committee shall be explained to the community by the Watershed Water Resources Committee before implementation.
- (4) Each *Panchayat* shall identify a few volunteer groups which will help *Panchayat* in implementing the decisions of the Watershed Water Resources Committee.
- (5) The Watershed Water Resources Committee through *Panchayat* shall organize community meeting once in 3 months, to discuss the groundwater situation and shall identify the problems, and based on the deliberations, the Watershed Water Resources Committee shall take necessary action, if any.
- (6) The Watershed Water Resources Committee and *Panchayat* shall request Agriculture Department to associate representative farmers from the notified area during the post-harvest crop adoption survey.
- (7) District Authority shall direct the Watershed Water Resources Committee to establish a mechanism in each *Panchayat* for any conflict resolution.
- (8) The Watershed Water Resources Committee shall provide a proper platform for the communities at different levels to have a meaningful dialogue for discussion for planning and implementing the Integrated Watershed Development and Management Plan and monitoring the activities taken thereunder.

35. *Implementation of decisions and plan of the Watershed Water Resources Committee-*

- (1) The District Authority, after satisfying itself that the decisions of the Watershed Water Resources Committee are in accordance with the provisions under the Act, shall issue executive orders for implementation of the same.
- (2) The executive orders and directions issued by the District Authority shall be implemented by the Watershed Water Resources Committee through *Panchayats, Panchayat Samitis, Zilla Parishads* or urban local bodies and through the concerned departments of the State Government/ZPs.
- (3) For effective and purposeful implementation of the groundwater use plan and crop plan, the Watershed Water Resources Committee and *Panchayats, Panchayat Samitis* or local bodies or the concerned departments of the State Government, as the case may be, shall have the powers of District Authority as delegated under clause (a) to (h) of sub-section (1) of Section 28 of the Act.
- (4) The District Authority shall, by a written order, withdraw any or all the powers of *Panchayats* or *Panchayat Samitis* or urban local body or any concerned department of the State Government, if a District Authority is satisfied that the powers delegated under clauses (a) to (h) under the Sub-section (1) of the Section 28 of the Act, have been misused or infringed and the action taken by them were in contravention of the purpose, object and meaning of the provisions made under the Act.

36. *Regulation or prohibition of sand mining -*

The Watershed Water Resources Committee shall recommend to the District Authority to regulate or prohibit the sand mining in any part or whole of the notified area as per the prevailing sand mining policies of the State Government.

37. *Financial resources for the Watershed Water Resources Committee -*

- (1) The fees and other charges collected by the Watershed Water Resources Committee under the Section 36 (2) of the Act shall be utilized for undertaking such activities that are supplementary and would improve the groundwater conditions in the notified area.
- (2) The Watershed Water Resources Committee in consultation with the District Authority, State Groundwater Authority and GSDA shall decide the criteria of sharing the funds among the constituent *Panchayats*, urban local body/bodies and the Watershed Water Resources Committee on mutually acceptable formula.
- (3) The Watershed Water Resources Committee shall assign the responsibility of collecting various charges and fees from the stakeholders or applicants, to the respective *Panchayats*.

38. *Budget of the Watershed Water Resources Committee -*

- (1) The Watershed Water Resources Committee shall prepare a budget estimate for each financial year and submit it to the District Authority for approval as per the schedule specified by the Government, from time to time.
- (2) The funds allocated by the State Government towards grants to the Watershed Water Resources Committee of the notified area, shall be released to the Watershed Water Resources Committee through the District Senior Geologist of GSDA.

39. *Account of the Watershed Water Resources Committee -*

- (1) Each Watershed Water Resources Committee shall open a separate joint account in a nationalized Bank with the signature of the Chairman and Member Secretary.
- (2) The Watershed Water Resources Committee shall maintain proper accounts, other relevant records of receipts and expenditure etc. on an annual basis.
- (3) The Watershed Water Resources Committee shall prepare an annual statement of accounts for each financial year and get it audited by a Chartered Accountant and submit the audited report to the GSDA.
- (4) The GSDA, on receipt of the audited statement from each Watershed Water Resources Committee, shall get it audited by the Accountant General as per sub-section (2) of Section 40 of the Act.

40. *Assistance of Agricultural Department and GSDA to Watershed Water Resources Committees and Panchayats in preparation of groundwater use plans -*

Agricultural Department and GSDA shall assist the Watershed Water Resources Committees and Panchayats for preparation of groundwater plans.

41. *Technical surveys and supporting work -*

The GSDA shall carry out necessary hydro-geological studies and supporting work as per the provisions of the Act and rules made thereunder and follow the guidelines prepared for implementation of the Act.

42. *Service of Order -*

Every Order passed under the Act shall be served on the concerned department of the Government or on the concerned person either by handing it over personally or by registered post or through electronic mode (email etc.)

43. *Appeals -*

- (1) An appeal, filed under sub-section (1) of Section 56, to the District Authority shall be accompanied by a fee of rupees one thousand.
- (2) An appeal, filed under sub-section (2) of Section 56, to the State Groundwater Authority shall be accompanied by a fee of rupees two thousand.

Form I
(See Rule 6 (2))
Application for Registration of Existing Well

1	Name of well Owner / Applicant		
2	Aadhar Number		
3	Full Address		
4	Name of Village/Nagar Parishad/ City in which well is located		
5	Name of Gram Panchayat		
6	Name of Taluka		
7	Name of District		
8	Location of well (Revenue Survey/Gat Number/City Survey Number etc.)		
9	Year of sinking of well		
10	Type of well Dug well/Bore well/Tube well /Dug-cum-bore well		
11	Dimensions of well a. Diameter (m) b. Depth below ground level (m) c. Curbing (m) d. Type of curbing – Bricks /Stone/Concrete/Other		
12	Purpose Irrigation/Industrial/Drinking/other		
13	Abstraction device Mhot/Electric pump /Diesel Engine /solar pump set/Hand pump/rope And pulley		
14	Type of Pump :- Mono-block/Submersible/Engine oil		
15	Horse Power of the pump set		
16	If the well is used for irrigation purpose, please provide the following details :- a. Total extent of land owned (Ha) b. Cultivable land (Ha) c. Extent of land irrigated (Ha)		
Crops irrigated during the last year.			
	Season	Name of Crops	Area in ha
	Kharif		
	Rabi		
	Summer		
	Perennial		

17	Duration of pumping for irrigation during last year - Summer ----- hours/day Winter ----- hours/day	
18	If the well is used for industrial purpose, please provide the following details :- a. Type of industry b. No. of persons engaged c. Water required for the industry (litres/day) – Process/ Washing/ cooling/ boiler d. If the well is used for drinking purposes mention it	
19	If required for domestic purpose, please provide the following details :- a. Total number of persons using drinking water b. Total number of cattle etc. using water	
20	Distance of nearest well/bore well/ tube-well from the applicant's well (in meters)	

Signature of the applicant.

Date :

Place :

DECLARATION

I/We, ... (Address) ..... do hereby solemnly affirm and state that the information given in the above application is true and correct to the best of my knowledge and belief.

I/We further declare that I/we am/are making this application in my/our capacity as..... (Farmer/Industrialist/Designated officer) and that I/we am/are competent and authorized to make this application and to verify it. If it is found that any information as provided above is false or objectionable, then I/we shall be liable for punishment as per the provisions of the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act, 2009.

Date :

Place :

Signature of the applicant.

Form II

(See Rule 6 (5))

Certificate of Registration or Refusal of Well/Bore Well/Tube Well

1. Shri/Smt./Miss ..... Son/wife/daughter of.....resident of ....in.... village/wadi in....Panchayat in.... of .... Panchayat Samiti in...district has applied for registration of his/her well/bore well/tube well located in the revenue survey number/gat number..... in .....village in.... Panchayat Samiti in....district.... The well has been sunk before the commencement of the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act, 2009 (Mah. XXVI of 2013) *i.e.* 2014. The said well/bore well/tube well has been/has not been recorded in the revenue records of the village maintained by the village Talathi.
2. Based on the facts furnished by the applicant, the well/bore well/ tube well is hereby registered under the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009.
3. The extraction of groundwater from the registered well in the notified area can be restricted by the WATERSHED WATER RESOURCES COMMITTEE during any scarcity period.

OR

4. Based on the facts stated in the application by the owner of the well/bore well/tube well, it is noted that the well/bore well/tube well has not been used for any purpose any time during the year and has been lying defunct for past ten years. Therefore, the application for registration of the well/bore well/tube well has not been accepted.

(Strike out whichever is not applicable)

Date :

Place :

**Name and Signature of the
Designated officer with seal.**

Contact :- email-----, website----, phone numbers-----, fax numbers etc.

Form III**(See Rule 7 (2))****Application for Permission to Drill Deep Well for Drinking Water Purpose**

To,

The District Authority,

District -----

Maharashtra

Sir,

I/We the resident(s) of ---- village/Gram Panchayat----- taluka/Panchayat Samiti----- district ----- and holding the charge as ----- of the *Gram Panchayat*, ... Statutory organization, desire to construct a deep well of ----- metres depth below the ground level for extraction of groundwater exclusively for drinking water use. There is no existing well for dependable supply of groundwater for drinking water and domestic use. I, therefore, make this application for grant of permission for construction of deep well of ----- metres depth. I undertake to abide by the terms and conditions as may be specified in the permission including the condition to maintain the deep well. I also agree to close the deep well, if and when required by the Authority without claiming any compensation therefor.

I hereby furnish the following particulars :-

- (i) Name of village : .....
- (ii) Name of the applicant : .....
- (iii) Aadhar Number : .....
- (iv) Full address : .....
- (v) Telephone No. : .....
- 2. Location : .....
- (i) Survey No. : .....
- (ii) Name of the village : .....
- (iii) Name of the Gram Panchayat : .....
- 3. Present status of drinking water wells in the village/Gram Panchayat : .....
- 4. Total population in the village/Gram Panchayat : .....
- 5. Total number of persons to be supplied drinking water from the proposed deep well : .....
- 6. Total water requirement per day : ..... in litres

7. Proposed design of deep well

a. Depth (m) : -----

b. Diameter (m) : -----

DECLARATION

I, ...do hereby solemnly affirm and state that the information given in the above application is true and correct to the best of my knowledge and belief.

I further declare that I am making this application in my capacity as..... and that I am competent and authorized to make this application and to verify it.

Date :

Place :

Signature of the applicant

Note :- A copy of a resolution of the Gram Panchayat or the concerned local body to that effect should be attached with this application.

Form IV**(See Rule 7 (4))****Grant of Permission or Refusal for Drilling of Deep Bore/Tube Well****No.- ..... dated .....**

With reference to the application number .....dated.....Shri /Smt.....Son/ daughter / wife of ..... residing at..... is hereby granted /refused the permission to drill deep well of depth.....m. and diameter.....mm in Revenue survey No./Gat No. ..... in ..... village of ..... Gram Panchayat of..... taluka of.....District ..... for drinking water purposes.

2. The permission is granted, subject to the following conditions :-
  - (i) The permission for drilling of deep well is only for the above specification and any contravention in location shall be deemed to be contravention of the rules.
  - (ii) The State Groundwater Authority or any person duly authorized by it shall have the right to enter and inspect the place with such assistance as may be necessary to satisfy whether the conditions and restrictions specified in this permit are being complied with.
  - (iii) If the deep well struck sufficient groundwater to be pumped by a pump, then the quality of groundwater shall be tested in a laboratory and if found potable only then the water shall be supplied to the community.
  - (iv) If the deep well thus drilled dose not strike water, then due care should be taken by the owner of the land to fill the borehole completely for avoiding any fatal accident.
  - (v) Results of drilling deep well shall be communicated by the applicant within seven days from completion of drilling work as permitted above, to the District Senior Geologist, GROUNDWATER SURVEYS AND DEVELOPMENT AGENCY and the District Authority.
3. Any other conditions (to be specified)

OR

4. The permission is refused due to.....(reasons).

Date :

Place :

**Name and Signature of the
Designated Officer of the District
Authority.**

Seal

Contact : email -----, Phone number-----, fax number -----

Form V

(See Rule 15 (1))

Application for cultivation of water intensive crops in a notified area

1. Name of the Applicant .....
2. Aadhar number of Applicant.....
3. Address of the Applicant: Village.....Gram Panchayat.....Taluka.....Disrtict.....
4. Details of Land :   Revenue Survey No./Gat No./City Survey No. ----- Village-----
Taluka----- District-----Total land area :
5. Name and area (in Ha) of the proposed water intensive crops to-be cultivated
6. Details of the last year crops –

Season	Name of Crops	Cultivated Area in ha	Irrigated area in ha	Area under micro irrigation in Ha
Kharif				
Rabi				
Summer				
Perennial				

7. Source of irrigation ..... (Dug well /Bore –Well/Dug cum Bore well)
8. Details of well :-

Registration number of the well -

Depth - Diameter-

Pump Type - Capacity of Pump (HP)-

Pumping hours- (i) Kharif...hrs/day (ii) Rabi.....hrs/day (iii) Summer....hrs/day

Copy of 7/12 extract is attached herewith.

DECLARATION

I/We,.....do hereby solemnly affirm and state that the information given in the above application is true and correct to the best of my/our knowledge and belief.

I/We assure that the proposed water intensive crops will be irrigated through micro irrigation system and area under proposed crops will never be increased without prior permission of the

Watershed Water Resource Committee. In case of failure to do so, Watershed Water Resource Committee will have every right to cancel or revoke the permission.

Date :

Place :

Signature(s) of the applicant(s).

Form VI**(See Rule 15 (2))****Permission or Refusal for Cultivation of water Intensive Crops in notified area****No.- .....**dated.....

1. The Watershed Water Resource Committee received the application number ..... dated ..... of Shri /Smt. .....Son / daughter / wife of.....residing at ..... to cultivate .....(Name of Crops) water intensive crops in area..... ha of Revenue Survey No./Gat No./City Survey No. ..... Village..... Panchayat.....Taluka.....District.....
2. The Watershed Water Resource Committee has scrutinized the application and attached documents therewith, and after ascertaining the facts and the technical opinion of the District Senior Geologist, District..... from Groundwater Surveys and Development Agency, Watershed Water Resource Committee grants/ refuse the said permission to cultivate.....crops in.....ha. area.
3. This permission is valid for the period commencing from (date) ..... and ending on.....(date)
4. This permission is subject to the following conditions :
  - (a) The applicant shall not cultivate more than the permitted area for water intensive crops. If found, the applicant shall be banned for cultivating any perennial crops for next three years.
  - (b) The Applicant has to take water conservation measures at his/her own costs.
  - (c) (Any other condition to be specified.)

Date :**Place :**

**Name and Signature of Designated
Officer of Watershed Water Resource
Committee with seal of the office.**

Contact : email -----, phone number-----, fax number-----.

Form VII
(See Rule 16 (1))
Application for Registration of Drilling Rig

1	Name of the applicant	
2	Aadhar Number of the applicant	
3	Applicant is resident of Maharashtra or not	Yes/ No
4	Full Address with phone and Mobile number	
5	Name and registration number of the Firm	
6	Address of the Firm	
7	Phone / Mobile No.	
8	E mail Address	
9	Name of Districts selected for drilling work (Area of operation)	
10	Details of Drilling Rig Description of the Drilling Rig Type of Rig R.T.O. Registration number of the Rig Rotary/DTH Capacity of the compressor of the Rig Pressure – PSI Pressure – CFM	
11	Copies of the documents/ Certificates i) Income Tax Returns ii) Valid GSDA Registration Certificate of the Firm iii) R.T.O. Registration certificate of the Rig iv) Current tax certificate v) Insurance certificate of the Rig vi) PAN card / TAN card numbers of the owner/firm vii) Registration Fee Rs / Receipt	
Name of the owner of Drilling agency / Name of Firm Signature Seal		
Date :		
Place :		

Form VIII

(See Rule 16 (3))

Certificate of Registration of Drilling Rig

1	Name of the owner of drilling agency/Address																										
2	Name of Firm / Address																										
3	Type of Drilling Rig																										
4	Diameter of Bore well/tube well																										
5	Rig well vehicle carrier number																										
6	Capacity of Compressor				Pressure – PSI																						
7					Pressure – CFM																						
8	Drilling Rig Registration number																										
9	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">State</th> <th>Capacity of Compressor</th> <th>District</th> <th>Type of Drilling Rig</th> <th colspan="2">Year</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>M</td> <td>H</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>						State		Capacity of Compressor	District	Type of Drilling Rig	Year		M	H												
State		Capacity of Compressor	District	Type of Drilling Rig	Year																						
M	H																										
10	Period of the validity of Registration Certificate																										

Important Notice :-

1. This registration certificate is valid only in Maharashtra.
2. Drilling agency shall not drill any well/ bore/ tube well after expiry of this certificate and if found, he shall be punished as per the provisions of Sections 52 and 53 of the Act.
3. Drilling work should be carried out as per the provisions made under the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act, 2009 and as per the Agreement in the model form prescribed by Maharashtra Groundwater (Development and Management) Rules, 2018.

Date :

Place :

Name and Signature of the Authority
with Designation and Seal.

Contact : email -----, phone number-----, fax number-----

Form IX
(See rule 32 (1))

Application for Permission to Sink Well in Notified Areas

1. (i) Name of the applicant :
(ii) Father's /Husband's name :
(iii) Aadhar number :
(iv) Full Address :
(v) Telephone / Mobile No. :
2. Location :
(i) R.S/Gat No. :
(ii) Name of the village :
(iii) Name of the Gram Panchayat :
(iv) Taluka :
(v) District :
1. Details of wells to sink
(a) Proposed dimensions : Depth..... m below the ground level; Diameter.....m.
(b) Distance of the nearest well/borewell/tubewell from this well :
(c) Purpose : Drinking/ Domestic/Agriculture/Horticulture/ Industrial/Other.
2. If the proposed use is Agriculture –
(a) Status of the farmer : Marginal farmer / Small farmer / Big farmer
(b) Total extent of land owned : ..... Ha
(c) Extent of land to be irrigated :
(d) Proposed cropping pattern :
3. If the proposed use is drinking water purpose –
(a) Total number of persons :
(b) Total water requirement per day : ..... in kilo litres.
4. If the proposed use is industrial purpose –
(a) Type of industry :
(b) No. of persons engaged :
(c) Purpose of water use in the industry : Process/Washing/Cooling/Boiler/Domestic and Sanitary / Gardening
5. If the applicant is not the land owner : whether the consent of the land-owner is obtained (copy to be enclosed)

DECLARATION

I/we,..... do hereby solemnly affirm and state that the information given in the above application is true and correct to the best of my knowledge and belief.

I/we further declare that I/we am/are making this application in my capacity as.....and that I am competent and authorized to make this application and to verify it.

Date :

Place :

Signature of the applicant.

Note:

1. Incomplete application is liable to be rejected without assigning any reason;
2. The consent of the owner of the land (if such owner is not the applicant) should invariably accompany the application.
3. Separate permit should be obtained for each well.
4. Copy of 7/12 extract.

Form X

(See rule 34 (1))

Permission or Refusal to Sink Well in notified Area

No. - ..... dated.....

With reference to the application No. ..... dated..... Shri /Smt.....Son/ daughter / wife of..... residing at .....is hereby granted/refused the permission to sink well of depth.....m and diameter.....mm in R.S./Gat No.....in .....Village of .....Gram Panchayat of .....taluka of .....District..... for..... purpose.

2. Permission is granted subject to the following conditions:-

- (i) The Watershed Water Resource Committee or any person duly authorized by it shall have the right to enter and inspect the newly sunk well.
- (ii) The owner of the well shall register the new well with the District Authority.
- (iii) The permit holder should not deviate from the specifications regarding the well above-mentioned.
- (iv) The permit holder shall not use the groundwater extracted from the well after renovation for any purpose other than specifically applied and allowed under the permit.
- (v) The permit holder shall not enter into any trading or sale of groundwater after renovation of the well.
- (vi) The Watershed Water Resource Committee has the right to close or requisition the well if it is deemed necessary in the public interest.

Any other conditions (to be specified)

Date :

Place :

Name & Signature of the Designated Officer.

Contact : email -----, phone number-----, fax number-----

AGREEMENT

(On Rs. 100/- stamp paper)

This Agreement is made at this-----day of -----20....between Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey Development Agency, -----on behalf of the State Ground Water Authority of Maharashtra, hereinafter referred to as "State Groundwater Authority" having office at.....of the one part and the Drilling agency Shri.----- son of Shri-----
----- residing at -----
----- having
firm name -----address -----

hereinafter referred to as "The Registered Drilling agency" for the purpose of Rig Machine Registration made mandatory under the provisions of the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009 (Rule No.17).

1. That the construction of Bore wells / Tube wells in the State of Maharashtra with the assistance of Rig Machine bearing R.T.O. registration no.----- and GSDA registration number ----- owned by Drilling agency-----, who has agreed to execute the drilling work in accordance with the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009 and the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Rules, 2018 (here after referred to as Rules).
2. And that the work of construction of Bore wells / Tube wells by the above Registered Drilling agency is allowed on the following conditions-
  - (a) To undertake construction of Bore wells / Tube wells in the Maharashtra State as per rules and sub rules specified under the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009 and specific terms and conditions, laid down by the State Groundwater Authority while granting registration of the drilling rig machine, as amended from time to time.
  - (b) Drilling completion report will have to be handed over the owner of the bore well in the prescribed Form in form no.15 and to local State Groundwater Authority for information.
    - (i) The MS casing pipe used should be conforming to IS:1239 and PVC casing pipe should be conforming to IS:4985-1988. Good quality cap, coupling, socket should be used and proper grouting should be done to protect the Bore well / Tube well.

- (ii) To avoid any accident in the Bore well / Tube well, the casing pipe along with cap should not be removed if the Bore well / Tube well is abandoned.
- (iii) Yield test of Bore-wells for each successful bore well using 90° V Notch by air lift method should be carried out and recorded properly.
- (iv) Measurement of Bore well / Tube well drilled will be checked by the Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey and Development Agency or their authorised representatives. At the time of measurement, if it is observed that the Bore well / Tube well has been damaged by collapsing, filling of debris etc. then the registered drilling agency will have to carry out necessary extra drilling / re-drilling / flushing work at no extra cost.
- (c) The Registered Drilling agency shall collect samples of rock formations encountered during the drilling for every 3 meter interval at each of the Bore well site and hand over the samples to the District Senior Geologist along with Bore well Completion Report.
- (d) The registered drilling agency shall comply with the following regulations:-
  - (i) The Registered drilling agency should follow the Rules and Regulations regarding, measures in prevention of fatal accidents of small children into abandoned Bore wells and Tube wells as directed by the Government of Maharashtra and guidelines given by the Honourable Supreme Court of India.
  - (ii) Suitable precautions shall be taken to prevent persons being struck by articles which might fall.
  - (iii) The Registered Drilling agency will have to make payment to the labourers as per the Minimum Wages Act.
- (e) The Registered Drilling agency shall comply with the following regulation as regards the Rig Machine and other equipment to be used by him:-
  - (i) Rigs including their attachments, anchorages and supports shall
    - a. Be of good mechanical construction, of sound material and adequate strength.
    - b. Be kept in good working order.
  - (ii) Rig driver or Rig operator shall be adequately qualified and must have valid driving license.

- (f) The Registered Drilling agency shall provide all necessary personal safety equipment and first aid apparatus for the use of the persons employed on the site.
- (g) All gold, silver, oil, minerals of any description, all precious stones, coins, treasures, relics, antiques or any articles of public interest and other similar things which may be found in or at any of the sites during the excavations, shall belong to and would be the property of the Government. The Registered Drilling agency shall deliver such articles to the nearest Police Station under intimation to the Tehsildar / Sub Divisional Revenue Officer / Collector of the District immediately.
- (h) The Registered Drilling agency shall agree to execute the work of construction of Bore wells / Tube wells following all rules and all above said conditions scrupulously in the State and the State Groundwater Authority permits to do the above work to the Registered Drilling agency.

3. The agreement is valid for one year from the date of agreement. If it is not renewed further, the agreement will be treated as terminated.
4. Registration certificates should be kept with the rig machine. If not kept so, as per Maharashtra State Groundwater (Development and Management) Act 2009 (section no. 52 and section no. 53) and rules thereunder, necessary action will be taken.
5. As per the demand of officers designated by the Groundwater Authority, Rig Machine Registration Certificate should be produced.
6. If it is found that the information given by the Drilling agency for the Rig Machine Registration is not true and document(s) are not correct, then the Local State Groundwater Authority may terminate the Rig Machine Registration as per the provisions of the Rules.
7. While drilling of bore well / tube well, if it is found that the registered drilling agency has not followed rules under the Maharashtra State Groundwater (Development and Management) Act 2009, then the Registration of the drilling agency will be terminated.
8. The Registered Drilling agency is bound to carry out work of the Bore wells / Tube wells as per the Maharashtra State Groundwater (Development and Management) Act 2009 and rules there under.
9. The Drilling agency will carry out the allotted work only. There will not be any financial implications on Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey and Development Agency for any extra payment for additional work, any damage to the rig and its accessories or any work carried out of mistake.

10. The registered Drilling agency should maintain details of work of Bore well / Tube well done in the prescribed format in the register and shall produce the Register on demand by Local State Groundwater Authority.
11. Drilling agency shall indemnify any casualties at the time of construction of the Bore Well / Tube Well and any damages to the labourer or any trespasser which arise out of, relate to or result from any act of construction of Bore well or Tube well.
12. The registered Drilling agency shall be responsible for and shall pay the expenses of providing medical aid and compensation to his workmen, who may suffer a bodily injury as a result of an accident.
13. All rights are reserved by the State Groundwater Authority and the same can be modified anytime by the Government as per the need.
14. The Jurisdiction of this Agreement shall be the State of Maharashtra. For any legal dispute arising in any district of Maharashtra State, its judicial jurisdiction will be the concerned district court.

In witness whereof, the parties have signed this Agreement on the day and year above mentioned.

1. SIGNED, by

Shri-----
The Registered Drilling agency

Seal

Signature

2. SIGNED,

Shri-----

Seal

Signature

Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey Development Agency for and on behalf of the State Groundwater Authority of Maharashtra in the presence of— (one witness for each party)

(1) Name/ Address-----

(2) -----

DECLARATION

(On Rs. 100/- stamp paper)

I hereby undertake to abide by the provisions of the Maharashtra Groundwater (Development and Management) Act 2009 and Rules thereunder as well as the specific terms and conditions laid down by the State Groundwater Authority while granting registration of the drilling rig.

I shall furnish all the details of the works carried out by me for the drilling rig within and outside the area of operation.

I shall not prohibit the State Groundwater Authority or any of their representatives to inspect the vehicle or the records as and when required.

I undertake that all details of the drilling shall be preserved and made available to the State Groundwater Authority or its representative or the Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey Development Agency, for inspection of records of yield of groundwater available from the well drilled.

I shall follow the condition of **preservation of specimen of soil and other excavated material at each three meters of drilling of wells** and it shall be made available for record to Executive Engineer, Rural Water Supply, Zilla Parishad / District Senior Geologist, Groundwater Survey Development Agency within 7 days from the date of drilling of a bore well / tube well.

I undertake that I shall:-

- (i) Keep and preserve the sample, of the excavated soil while sinking the well.
- (ii) I shall be wholly responsible for the works carried out by me and no other agency or organization or person shall be liable for compensation whatever that may be required for the works carried out by me.
- (iii) I shall take all the care to prevent fatal accidents in the Bore well / Tube well.
- (iv) I shall inform the State Groundwater Authority about the periodical renewal of the registration of the drilling rig.

Date :

Signature

Place :

(Name : .....)

Firm : .....

By Order and in the name of the Governor of Maharashtra,

**Sham Lal Goyal,
Additional Chief Secretary to Government.**

No. APN-2016/C.R.502/WS-15
**WATER SUPPLY AND SANITATION
DEPARTMENT**
7th Floor, Gokuldas Tejpal Hospital Building
Premises, Lokmanya Tilak Marg,
Mumbai 400 001.
Dated the 25th July, 2018.

1. The Secretary to the Governor, Raj Bhawan, Malbar Hill, Mumbai.
2. The Principal Secretary to the Chief Minister,
3. The Private Secretary to all Ministers/State Ministers,
4. Hon'ble Opposition Leader, Legislative Council of the State of Maharashtra/ Legislative Assembly of the State of Maharashtra.
5. All Hon'ble Members of the Parliament/ Members of the Legislative Council of the State of Maharashtra/ Members of Legislative Assembly of the State of Maharashtra,
6. The Chief Secretary,
7. All Additional Chief Secretaries/ Principal Secretaries/ Secretaries of Mantralaya Departments,
8. All Mantralaya Departments,
9. *The Registrar, High Court (Original Side), Mumbai,
10. *The Registrar, High Court (Appellate Side), Mumbai,
11. *The Registrar, Office of the Loka Ayukta and Upa-Loka Ayukt, Mumbai,
12. *The Secretary, Maharashtra Public Service Commission, Mumbai,
13. *The Principal Secretary, Secretariat of Maharashtra Legislature (Assembly), Mumbai,
14. *The Principal Secretary, Secretariat of Maharashtra Legislature (Council), Mumbai,
15. *The Secretary, State election Commission, New Administrative Building, Mumbai,
16. *The Accountant General, Maharashtra-1 (Account and Entitlement), Maharashtra, Mumbai,
17. *The Accountant General, Maharashtra-1 (Audit), Maharashtra, Mumbai,
18. *The Accountant General, Maharashtra-2 (Account and Entitlement), Maharashtra, Nagpur,
19. *The Accountant General, Maharashtra-2 (Audit), Maharashtra, Nagpur,
20. *The Secretary, Office of the Chief Information Commissioner of the State, New Administrative Building, Mumbai.
21. *The Registrar, State Human Rights Commission, Mumbai 400 001,
22. The Director General of Information and Public Relations, Mumbai, (2 Copies for Publicity),
23. The Director, Groundwater Surveys and Development Agency, Bhujal Bhavan, Shivajinagar, Pune
24. Member Secretary, Maharashtra Jeevan Pradhikaran, Mumbai,
25. Chairman, Maharashtra Water Resources Regulatory Authority, Mumbai,
26. Pay and Accounts Officer, Mumbai,

27. Resident Audit Officer, Mumbai,
28. All Divisional Commissioners,
29. All collectors,
30. All Commissioners, Municipal Corporations,
31. All Chief Executive Officers of Zilla Parishads,
32. All District Treasury Officers,
33. All Chief Officers, Municipal Councils
34. All Heads of Departments and Heads of Offices under all Departments of Mantralaya,
35. Water Supply and Sanitation Department/ WS-02 (For publishing on the website),
36. The Librarian, Secretariat of Maharashtra Legislature, Library, 6th Floor, Vidhan Bhavan, Mumbai 400 032 (10 copies)
37. All Desks of Water Supply and Sanitation Department,
38. Select File

(*By Letter)

MAHESH SAWANT,
Deputy Secretary to Government.